

# LJUDSKI TEDNIK

TRST 29. oktobra 1948

## Jugoslovanska vlada ščiti pred Varnostnim svetom interese Tržaškega ozemlja

Jugoslovanska vlada je poslala predsedniku Varnostnega sveta spomenico, v kateri navaja vse težke kršitve določb mirovne pogodbe z Italijo, naperjene proti teritorialni celoti in neodvisnosti Svobodnega tržaškega ozemlja in ki jih je zagrešila angloameriška vojaška uprava za svojo cono Svobodnega tržaškega ozemlja. Na osnovi te spomenice se bodo delegacije raznih držav lahko seznanile s stvarnim položajem na Tržaškem ozemlju še preden pride tržaško vprašanje na dnevni red zasedanja Varnostnega sveta.

### O sestavi volivnih imenikov

Prvo poglavje spomenice se nanaša na ukaz št. 345 angloameriške vojaške uprave o sestavi volivnih imenikov za upravne volitve. Na podlagi tega ukaza imajo volitveno pravico vse one osebe, ki so bile dne 15. septembra 1947 italijanski državljani in ki so že izpolnile 21 leto starosti. Kaj pomeni to v praksi?

S tem odlokom je vojaška uprava dala državljanstvo pravico ndravljanom tega ozemlja, osebam, ki so zbežale med vojno iz Italije pred zavezniškimi armadami pred zasluženimi kaznjami zaradi zločinov, ki so jih kot fašisti zagrešili nad italijanskim ljudstvom in pa vsem istrskim beguncem, ki so se zatekli na Tržaško ozemlje zato, da bi tu neovirano razvijali svojo iredentistično in fašistično delovanje. Te osebe so danes jedro italijanskih protidemokratskih in neofašističnih skupin v Trstu in se z vsemi sredstvi bore proti Svobodnemu tržaškemu ozemlju. Naredba št. 345 angloameriške vojaške uprave je v nasprotju s stalnim statutom Svobodnega tržaškega ozemlja, ki določa med drugim, da postanejo tržaški državljani vsi oni italijanski državljani, ki so imeli stalno bivališče v mejah Tržaškega ozemlja 10. junija 1940.

Jugoslovanska spomenica poudarja, da to protipravno dejanje zavezniške vojaške uprave za angloameriško cono Svobodnega tržaškega ozemlja znova potrjuje sistematično izvajanje njene splošne protidemokratske politike na Svobodnem tržaškem ozemlju, s katero hoče onemogočiti aktivno, popolno in svobodno udeležbo ljudstva v organih oblasti te cone.

### Tržaško ozemlje in Marshallov plan

V drugem poglavju govori spomenica, da je bila angloameriška cona Tržaškega ozemlja sprejeta v tako imenovani Marshallov načrt evropske obnove. Angloameriška vojaška upra-

va je s tem dejanjem daleč prekoračila pristojnost ki ji jo daje mirovna pogodba in je kršila določbe stalnega statuta o zunanjih odnosih Tržaškega ozemlja ter bistveno ogrozila neodvisnost Svobodnega tržaškega ozemlja. Jugoslovanska spomenica poudarja, da vključitev angloameriške cone Tržaškega ozemlja v Marshallov načrt jemlje tej coni vsako gospodarsko svobodo ter neodvisnost in pomeni s strani vlad ZDA in Velike Britanije surovo izkoriščanje močnejšega. Vlada FLRJ opozarja na 24 člen statuta Svobodnega tržaškega ozemlja, ki določa, da lahko pogodbe in sporazume podpisujeta samo guverner in en predstavnik vladnega sveta skupno, kar pomeni, da je mogoče pogodbe skleniti samo s sodelovanjem predstavnika, ki ga je svobodno izvolilo ljudstvo Tržaškega ozemlja. Vse dotle, dokler ne bo na splošnih volitvah izvoljeno ljudsko predstavništvo, pa se smejo kakršne koli pogodbe sklepati samo s pristankom Varnostnega sveta.

### O finančnih sporazumih med Italijo in angloameriško upravo

Tretje poglavje jugoslovanske spomenice se nanaša na finančni sporazum, ki ga je v imenu angloameriške cone Tržaškega ozemlja podpisala vojaška uprava z Italijo. Ko nota analizira posamezne dele sporazuma, zaključuje, da iz tega sporazuma ne-

(Nadaljevanje na str. 2)



Kandidati DFS ob zgoraj navzgor, od leve proti desni: Silič, Gorica; Prilmožič, Pevma; Makuc in Rečič, Standedž; Hrovatin, Gorica; Bašjančič, Podgora; Winkler, Gorica; Kumar, Gorica; Pavlin, Gorica; Paglavc, Podgora; Hrovatin, Gorica; Mikluš, Pevma.



Demokratična fronta Slovencev je bila ustanovljena zato, da ščiti in zastopa slovensko manjšino v Italiji v vseh njenih potrebah od narodnostnih, kulturnih in socialnih do gospodarskih. DFS služi na tradicijah narodno-osvobodilne borbe slovenskega naroda in na njegovih demokratičnih pridobitvah.

Vse to je jasno izraženo v njenem programu. Z njim gre DFS v nedeljo na občinske volitve v Gorici, zvesta si svoje poštene in predane službe slovenski narodni manjšini v Italiji, slovenskemu narodu v celoti in stvari demokracije.

Goriški Slovenci! Volite enotno za listo DFS, katere nosilci so ljudje, ki so z vami delili breme težkih let borbe.

Berite članke o goriških volitvah na srednji strani.

1. november...

Komaj slišno prši drobni dež v večerni mrak in pileplja orumenelo listje na mokra tla. Ob pločniku klokoče kalna voda, ki se steka v kanale. Enolično pritrkava zvonovi in buče v srcu žalostne spomine.

Trepeče uvelo lice matere, tiho drse solze izpod mokrih trepalnic mlade žene; zanišljeno zro oči v mokro prst še mnogih, mnogih, ki so izgubili svoje najdražje. V vseh je en sam vzdih — ni jih več. Odšli so mladi, s svetlimi očmi, pogumno stiskajoč pesti da njim pribore svobodo, da jih resijo spon, ki so jih težile k tlom 25 let.

Nemo stoje siyi stebri stare hiše v ulici Ghega, kjer je nemška zver pobesila naše najboljše ljudi.

Gole stene Rižarne pričajo o težkih dneh, ko se je tržaško ljud-

## ŽRTVAM ★

štvo na življenje in smrt borilo proti nasilju.

Se stišimo v naših srcih strele, ki so tolikokrat odmevali z openskega strelišča in ubijali naše najboljše sinove.

Ni jih bilo strah smrti, ne mraza ne lakote; ni bilo talcu težko umreti pod puškinim strelom krvnika. Vsem je živo tlela v srcu zavešt — boriti se do zadnjega, vzdržati vse muke, dokazati tem izdajalcem, da je slovenski narod, čeprav majhen, pogumen in vztrajen. Hoče svoje pravice, ki mu jih kratijo z najhujšo surovostjo oni, ki se širokoustijo o svoji kulturi.

Gozdovi so slišali poslednji vzdih umirajočih junakov, na

belih stenah so ostale strnjene kaplje krvi; žične ograje so zakrile vse one, ki jim je bila slovenska beseda draga, mnoge, ki so hoteli videti svoje ljudstvo srečno nasmejano v svobodni domovini.

Tiho pokriva te borce prst, ali doma, ali nekje daleč v tujini. Nesebično so žrtvovali svojo dragoceno kri, in ta nam mora biti sveta. Ne smemo iti preko nje, ne smemo jih pozabiti! V njihovem imenu bomo mi, ki smo ostali na tem ozemlju, odtrganem od matične domovine, zastavili vse svoje sile in ščitili vse pravice, ki so nam jih priborili naši junaki, ki pa nam jih hočejo kratiti imperialistične sile, reakcija in tisti, do katerih smo imeli še pred kratkim največje zaupanje.

Primorsko ljudstvo ne klone, noče več suženjstva hoče svobodo, za to se bori in se bo borilo do konca.

## Nemoralnost orožje vidalijevcev

V svoji gonji proti slovenskemu demokratičnemu življu in proti njegovim političnim, kulturnim ter gospodarskim ustanovam se Vidalijeva izdajalska skupina vse bolj pogreza v nemoralnost in vedno bolj odkrito prehaja na pozicije italijanskih šovinističnih in fašističnih strank ter tujega imperIALIZMA.

Ce nas je v začetku politična nemoralnost Vidalijeve skupine, ko je čez noč začela najbolj prostaško pljuvati na vse ono, kar je še večeraj hvalila in odobraval, preseneti, pa ni danes nobenega poštenega Slovenca in prav gotovo tudi poštenega Italijana več, ki bi se po vsem tem, kar smo doživeli, še čudil največjim podlostim Vidalijskega in njegovih agentov. Podlost in nemoralnost sta sedaj sploh ostala vidalijevcem edino orožje v njihovi videološki borbi; in z njim mahajo sedaj, ko so že razbili KP STO-ja, Slovensko italijansko antifašistično unijo, druge množične organizacije in odvzeli sindikatom razredni revolucionarni značaj, v glavnem proti Osvobodilni fronti slovenskega naroda, Slovensko-hrvatski prosvetni zvezi, da niti ne govorimo o njih gonji proti Jugoslaviji in jugoslovanskemu delavskemu gibanju.

Zakaj to?

Osvobodilna fronta slovenskega naroda na Tržaškem ozemlju je z izjemo redkih posameznikov tipa Matalan in Bidovec prekrizala Vidalijeve mahinacije in odgovorila nanje tako, kot je navajena odgovarjati vsem sovražnikom ljudske demokracije in slovenskih narodnih interesov, pa naj bodo to italijanski šovinisti, slovenski domobranci, angloameriški imperialisti ali pa moralno propadli politični kariéristi tipa Vidali et comp. Osvobodilna fronta slovenskega naroda na Tržaškem ozemlju je ohranila enotnost slovenskih demokratičnih množic, ostala je zvesta svoji liniji neizprosne borbe proti imperializmu, proti izkoriščevalcem delovnega ljudstva in proti sejalcem razdora med demokratične vrste.

Zaradi tega uspeha OF so Vidali in njegovi »slovenski« oprode besni. Iz besa prehajajo v hysterijo, grozijo posameznikom, zavestno bruhajo laži in klevete; bolj širokoustni izbirajo drevesa, na katere bodo obešali OF-ovce, vrhovi pa pakirajo proti slovenskemu demokratičnemu življu z italijanskimi reakcionarnimi krogi in drugimi angloameriški imperialističnimi agenturami. Vsak dan več je dokazov o koordiniranem delu te pisane družbe. Ko se vidalijevci zaganjajo v slovenska prosvetna društva, italijanski šovinisti in vojaška uprava stopnjujejo gonjo proti slovenskemu šolstvu. Ko se vidalijevci skušajo z najbolj nemoralnimi metodami polastiti raznih gospodarskih društev v slovenskih rokah, kriči »Voce libera« o kvarnih vplivih gospodarskega sodelovanja Trsta z zaledjem in v prvi vrsti z Jugoslavijo. Ko se vidalijevci zaganjajo v ljudsko oblast v coni B, italijanski kapitalisti odpuščajo delavce iz tovarn, angloameriška vojaška uprava pa se pripravila, da s pomočjo nedemokratičnih volivnih priprav urdi na oblasti protiljudsko kliko.

To so dejstva, ki nobenemu objektivnemu opazovalcu ne morejo ostati prikrita.

Toda Vidalijska in njegovih agentov to ne moti. Njih protidemokratskost in njih nemoralnost preneseta tudi to, samo da dosežejo svoj cilj — razbitje politične organiza-

(Nadaljevanje na str. 2)

## Narodnostno vprašanje v luči tržaških občinskih in državnozbornih volitev v preteklosti

Za italijansko liberalno stranko je bil najslabši mestni predel Sv. Jakob, glavna postojanka socializma. Tu so italijanski liberalci izgubili bitko celo v III. volivnem razredu v občinskih volitvah 1913. leta, v državnozbornih volitvah pa so daleč zaostajali za socialisti in bili približno enako močni kot slovenski nacionalisti. Leta 1907 so na teh volitvah dobili pri Sv. Jakobu socialisti 42%, slov. nacionalisti 17%, italijanski nacionalisti pa 15% glasov. Drug tak predel je bil severni del Novega mesta, kjer so bili italijanski liberalci po številu glasov na zadnjem mestu. V občinskih

volitvah so imeli slovenski nacionalisti leta 1913 v tem delu mesta v IV. volivnem razredu večino.

### Socialna in narodna borba

V predmestjih in v okolici pa je odstotek volivcev italijanske nacionalistične stranke silno padal, kakor je padal odstotek prebivalcev italijanske narodnosti. Edina izjema je bila Kjadin, kjer je bilo največ italijanskega prebivalstva. To je bilo edino predmestje, kjer je bila italijanska nacionalistična stranka na prvem mestu med tre-

mi strankami. V vseh ostalih predmestjih ni italijanska liberalna stranka dosegla niti petine volivnih upravičencev.

Za Trst je bila značilna dvojna borba: socialna in narodnostna. Zelo se je razvila socialna demokracija, ki se je ogorčeno borila proti italijanski in tudi slovenski nacionalistični stranki. V mestu so se socialisti borili proti italijanskim, v okolici pa proti slovenskim nacionalistom. Poleg socialnega pa se je v Trstu bil tudi narodnostni boj, saj je bilo narodnostno vprašanje v vsej stari Avstriji os političnega življenja. Tu sta si stali nasproti italijanska in slovensko meščanska nacionalistična stranka. Pri tem je predstavljala italijanska buržoazija gospodujočo, tlačno in za ohranitev oblasti se borečo silo.

Ravno tu se je pokazala zgrešena politika socialne demokracije, ki je imela v mnogih drugih vprašanjih velike zasluge. Njena brezbriznost do rešitve nacionalnega vprašanja, ki ga je smatrala kot zadevo buržoazije, je bila njej sami v škodo.

(Nadaljevanje na str. 12)

UREDNIŠTVO: Via Montecchi 6-II - 24. UPRAVA: Via Ruggero Manna šte. 29. TELEFONI: uredništvo 93808, uprava 27847. OGLASI pri upravi od 8.30-12.00 in od 15.00 do 18.00 ure. Rokopisi se ne vračajo. - Poština plačana v gotovini. Spedizione in abbonamento postale secondo gruppo.

## KRONIKA

Sej jugoslovanske delegacije na zasedanju Organizacije združenih narodov, Kardeji, se je preko Trsta vrnil v Beograd.

Organi državne varnosti so v Varšavi aretirali ministra za prekrbo Vladimira Lechovicia in njegove sodelavce pod obtožbo nedovoljenega prometa z valuto.

Na Peloponezu je grška monarhofsistična vlada odredila obsežno stanje.

Arabi in Zidje so pristali na odločitev Varnostnega sveta in prenehali s sovražnostmi na bojišču pri Negevu.

Mednarodna banka za obnovo in gospodarski razvoj pripravila načrt, po katerem bodo vzhodnoevropske države dobavile zapadnoevropskim les za obnovo. V ta namen bo banka nakazala vzhodnoevropskim državam, med njimi Jugoslaviji, 17 milijonov dolarjev.

V Rimu so v teku pogajanja za nov gospodarski dogovor med Italijo in Madžarsko.

V Londonu se je zaključila konferenca britanskega Commonwealtha, na katerem so odobrili pristop Britanije v zapadni blok ter naziv Britanskih Commonwealtha zamenjali z nazivom Commonwealth narodov.

Po enem tednu je oborožena borba demokratičnih sil na Koreji zvezela širši razmah in demokratične sile so zavzele nekaj novih pristanišč in mest.

Jugoslovanska vlada je predložila avstrijski vladi ostro noto, v kateri navaja pritrjene namerne sabotaže režima. Drave s strani Avstrije in ostro protesta proti taki gospodarski sabotaži.

Na Finskem je v mestu Helsinki prišlo do spopadov med policijo in stavkajočimi delavci.

V Parizu se je sestel posvetovalni svet petih držav zapadnega bloka, kateremu prisostvujejo zunanji ministri petih držav.

Svoj obisk v Rimu in pri papežu je napovedal avstrijski zunanji minister Gruber.

V okviru trgovinskega sporazuma bo prihodnje leto Jugosla, vija dobavila Angliji 2 milijona škatel sardin. Velika Britanija bo v zameno dobavila Jugoslaviji industrijske proizvode.

Grška demokratična vojska je obhajala drugo obletnico ustanovitve glavnega štaba. Radio «Svobodna Grčija» poudarja ob tej priloiki, da je demokratična vojska sedaj še močnejša in borbenejša ter da je odločena nadaljevati borbo za uresničenje demokracije v Grčiji.

Nemški ljudski svet v Berlinu je izdelal načrt ustave, ki zagotavlja nemškimi državljanom pravice zborovanja in združevanja.

V politični komisiji Varnostnega sveta je jugoslovanski predstavnik predlagal naj bi OZN povabila predstavnika grške demokratične vlade, da obrazloži svoje stališče.

Komisija za sodelovanje med poljsko delavsko in socialistično stranko je sprejela sklep, da se bosta obe stranki združili sredi decembra.

Ker doživlja kitajska nacionalistična armada stalne poraze, je nekli član Kuomintanga predlagal, naj si Cangkajšek vzame leto dni dopusta, ker je utrujen od dolgih let bojevanja. Narodnoosvobodilna vojska je osvobodila mesto Kajfeng, prestolnico pokrajine Honan.

Truman je potrdil svoje prijateljsko stališče do židovske vlade v Palestini. S tem si hoče Truman predvsem pridobiti židovske glasove pri prihodnjih predsedniških volitvah.

Med poveljniki zapadnih con Nemčije že davno ni več sloge. Amerikanci predvsem ne marajo francoska vlada ga mora odstavit, francoska vlada odstavit.

## Veto Sovjetske zveze je porušil spletke zapadnega bloka okrog „berlinske krize“

Ko so propadli moskovski razgovori med sovjetsko vlado in zastopniki treh zapadnih sil ter dolgotrajna pogajanja vojaških poveljnikov v Berlinu in ko so se zapadne sile odločile prenesti »berlinsko vprašanje« pred Varnostni svet, smo v eni izmed naših številnih nakazali možnosti nadaljnega razvoja »berlinske krize« v okviru Varnostnega sveta.

Vsa dejstva so takrat dopuščala trditev, da berlinsko vprašanje tudi pred Varnostnim svetom ne bo moglo biti rešeno. Spor sam je namreč načelnega značaja in od njegove rešitve je odvisna varnost Evrope in svetovnega miru. Tako delikatnega vprašanja seveda ni mogoče rešiti z enostavnim naročenim glasovanjem pred Varnostnim svetom, poleg tega pa je glavni razlog vseh težav še v tem, da je stališče imperialističnega tabora o vprašanju evropske varnosti in svetovnega miru takšno, da nikakor ne jamči ne enega ne drugega.

Vse, kar se je torej pred Varnostnim svetom dogajalo v zvezi z »berlinskim sporom«, je služilo ameriškim vojnim hujskačem in strategom iz Wall-Streeta zgolj za zvrčanje vse odgovornosti na Sovjetsko zvezo in za navadno klevetanje Sovjetske zveze.

Zaradi teh dejstev ni nikogar presenečalo vztrajanje Sovjetske zveze na tem, da Varnostni svet ni kompetenten reševati to vprašanje in da je to stvar štirih zunanjih ministrov kakor določata že jaltski in potsdamski sporazumi in končno je tudi veto Sovjetske zveze glede berlinskega vprašanja le logični zaključek sovjetske miroljubne politike.

Kljub temu, da si stališči Sovjetske zveze in imperialističnega tabora,

bistvu niso bili kompromisni. Tipičen primer take politične igre je bila vloga argentinskega zunanjega ministra Bramuglie, kateremu so Amerikanci naložili nečastno nalogo nepoštenega mešetarja.

Osnovna nasprotja v berlinskem vprašanju so se sukala okrog berlinske »blokade« ter valutnega sistema v Nemčiji.

Kot predpogoj vsakega zblizanja je imperialistični tabor stavil takojšnjo ukinitve »blokade« Berlina. Sovjetska zveza pa je stala na stališču da ni mogoče govoriti o blokadi Berlina, temveč da gre le za obrambne ukrepe, ki naj obvarujejo zdrav valutni sistem sovjetske cone Berlina in vzhodne Nemčije, da gre torej le za protiučrepanje na uvedbo nove valute v zapadni Nemčiji in zapadnih conah Berlina.

Popolnoma jasno je, da bi na osnovi nekega kompromisa nevtralecve moglo priti do zblizanja stališč le, če bi tak kompromisni predlog temeljil na realnosti. Kompromisni predlog nevtralecve pa ni imel te kvalifikacije, ker se je enostavno naslonil na ameriško stališče in že s tem postavil Sovjetsko zvezo na zatožno klopo.

Predlog je namreč zahteval takojšnjo ukinitve prometnih ukrepov v zameno za neka nekonkretna pogajanja. Sovjetska zveza pa je izdala protipredlog, s katerim načelno sprejema ukinitve prometnih ukrepov v trenutku, ko bi v Berlinu uvedli enotno valuto.

V zadnjem trenutku, preden so glasovali o predlogu nevtralecve, je Višinski izrazil pripravljenost Sovjetske zveze na takojšen umik cestnih prometnih ukrepov v Berlinu in isto-

časno začetek štiristranskih pogajanj za uvedbo sovjetske marke kot enotne valute v vseh štirih sektorjih Berlina. Zračni in rečni promet pa bi po tem predlogu ne mogla biti normalizirana brez določenih garancij s strani zapadnega bloka.

Ta konkretni kompromisni predlog je zapadni blok odbil, nakar je po glasovanju Višinski podal v imenu sovjetske vlade veto in Varnostni svet je tako brezuspešno končal dolgotrajna razpravljanja o berlinskem vprašanju.

Odslej sta še dve možni diplomatski poti za rešitev berlinskega vprašanja: generalna skupščina, ki lahko da svoje predloge za rešitev ali pa štiristranska pogajanja. Ker generalna skupščina glede nemškega vprašanja nima izvršne moči, preostajajo kot najboljša pot k rešitvi štiristranska pogajanja. Vprašanje pa je, če bo do teh štiristranskih pogajanj moglo priti v bližnjem času, kajti vse bolj se širijo vesti, da se Truman in Marshall v Ameriki majoje pozicije v zvezi z volitvami. Če lahko to upoštevamo, potem je izključeno, da bi se pogajanja mogla začeti v teku treh mesecev.

## Jugoslovanska vlada ščiti pred Varnostnim svetom interese Tržaškega ozemlja

(Nadaljevanje s str. 1)

sporno izhaja, ja je angloameriška cona Svobodnega tržaškega ozemlja popolnoma izgubila gospodarsko neodvisnost in da je vključena v gospodarstvo Italije ter da ne more brez odobrenja italijanske vlade niti izdati, niti spremeniti proračuna cen, da ne more svobodno trgovati, da mora izpolnjevati italijanske načrte za zgraditev tržaškega gospodarstva, kupovati blago v Italiji in prilagoditi svoje cene italijanskemu trgu.

Tu ta sporazum daleč presega o. kvir mirovne pogodbe, kajti zavezniška vojaška uprava sploh ni pristojna sklepali sporazumov podobnega značaja in pomena brez odobritve Varnostnega sveta, odnosno po ljudstvu izvoljenega predstavništva.

Ker skušata vladi ZDA in Velike Britanije upravičiti kršitev mirovne pogodbe z Italijo s členom 11 listine o začasnem režimu, navaja spomenica jugoslovanske vlade deklaracijo Sveta zunanjih ministrov v Moskvi od aprila 1947, ki sta jo izdali vladi ZDA in Velike Britanije in v kateri je med drugim rečeno:

Sklepi o problemih proračuna, plačilne bilance denarja carin kakor tudi o drugih gospodarskih problemih, ki se tičejo Svobodnega tržaškega ozemlja in ki so bili proučeni v poro, čilu komisije, spadajo v pristojnost guvernerja Trsta, vladnega sveta in ljudske skupščine Svobodnega tržaškega ozemlja v skladu z ustreznimi členi stalnega statuta STO-ja.

Do trenutka, ko se uveljavi stalni statut spada sklep o vseh problemih

v pristojnost guvernerja, gospodarskega sveta in vlade v skladu z ustreznimi členi listine o začasnem režimu na Svobodnem tržaškem ozemlju. Sklep o teh problemih mora upoštevati potrebo po zagotovitvi gospodarske neodvisnosti Svobodnega tržaškega ozemlja.

### Premoženje Tržaškega ozemlja

Toda zavezniška vojaška uprava ne samo, da ni podzvela potrebne ukrepe za gospodarsko osamosvojitve cone, temveč ni storila niti tistega, kar mirovna pogodba v ta namen izrecno

predpisuje. V četrtem poglavju navaja jugoslovanska spomenica člen mirovne pogodbe, ki predpisuje, da bo dobilo Svobodno tržaško ozemlje v last brezplačno italijansko državno in napol državno premoženje na Svobodnem tržaškem ozemlju. V to premoženje spada predvsem podjetja IRI-ja na Tržaškem ozemlju, ki so: CRDA, SACI, ILVA, Arzenal Triestino, razne banke, Telve, EIAR itd.

Vse to premoženje še vedno upravlja centrala IRI-ja v Rimu, to se pravi italijanska država, ki seveda tudi dohodke tega premoženja protipravno odvzema Svobodnemu tržaškemu ozemlju. Jugoslovanska spomenica opozarja, da je to premoženje last vsega Svobodnega tržaškega ozemlja. Dohodki tega premoženja so naravno dohodki vsega STO-ja, tako da je zaradi tega neizpolnjevanja določb mirovne pogodbe z Italijo oškodovana tudi jugoslovanska cona Svobodnega tržaškega ozemlja. Zaradi tega si vlada FLRJ pridruže pravico, da izda ukrepe za zaščito interesov prebivalstva jugoslovanske cone STO.

### Zaključki

V zvezi z vseni omenjenimi kršitvami mirovne pogodbe z Italijo, zahteva vlada FLRJ na podlagi drugega člena stalnega statuta, da Varnostni svet:

- 1) Razveljavi ukaz ZVU št. 345 o sestavi volivnih imenikov;
- 2) da izda navodila ZVU, da izda nov ukaz za izvedbo volivnih imenikov, ki bo priznaval volivno pravico vsem tržaškim državljanom, to je vsem osebam, ki so bile 10. junija 1940 leta italijanski državljanji in imele stalno bivališče v mejah STO-ja;
- 3) da Varnostni svet izda ZVU navodilo, naj v komisijah za pregled volivnih spiskov in knjig o stalnem bivališču sodelujejo predstavniki vseh političnih demokratičnih organizacij;
- 4) da razveljavi sklep ZVU za angloameriško cono STO-ja o pristopu k Marshallovemu planu;
- 5) da razveljavi finančni sporazum med Italijo in angloameriško cono STO in
- 6) da izda ZVU navodilo, naj tako prevzame v upravo državno in napol državno premoženje in naj se zaradi izkoriščanja dohodkov tega premoženja ustanovi mešana komisija obeh vojaških uprav STO-ja.

Zavam Amerike ima svoj pravi izraz tudi v tako imenovanem »sporazumu o gospodarski pomoči«, ki sta ga sklenili vladi ZDA in Grčije 20. junija 1947. leta. S tem sporazumom je atenska vlada prodala ZDA neodvisnost in suverene pravice dežele in odprla pot popolni dominaciji ZDA pri spreminjanju Grčije v ameriško vojaško in strateško oporišče zoper svobodne in miroljubne države ljudske demokracije na Balkanu.



Andrej Višinski

kako rešiti berlinsko krizo, v načelu nasprotujeta, pa je Sovjetska zveza vendar v teku debate pred Varnostnim svetom večkrat pokazala dobro voljo, da pride do zblizanja stališč in je predlagala celo, kako konkretno pristopiti k vprašanju. Nasprotno pa ni imperialistični tabor v času diskusije kazal nikake volje za konkretno reševanje spora, kar potrjuje med drugim tudi način, kako imperialistični tabor manevriral z različnimi kompromisnimi predlogi, ki pa v

## Nemorálnost orožje vidalijevcev

(Nadaljevanje s str. 1)

cije demokratičnih Slovencev OF. V svojem glasilu napovedujejo vidalijevci nov list v slovenščini. Sprva so govorili o prispevkih za »slovenski demokratični list«, sedaj pripravljajo teren že z daljšimi sestavki v »Lavoratore«, dejansko pa tudi že drugače. Pomislite, kako bo moral ta novi »slovenski list biti demokratičen, če se je eden izmed Vidalijevih »slovenskih« opred pohvalil, da so jim šli glede tega Angloamerikanci zelo na roko! Tudi sindikalni list v slovenščini nameravajo izdati, vsaj tako se šušlja med Vidalijevimi izdajalskimi, oportunističnimi in kompromisarskimi »sindikalistin«.

Če vemo, da ne izdajajo niti vseh italijanskih listov, ki jih imajo v rokah, potem je jasno in prozorno njih prizadevanje, da pridejo na dan s svojimi »slovenskimi« listi. Razdor med demokratične slovenske vrste za vsako cenol Sredstva

za to protislovensko in protidemokratsko politiko na Tržaškem ozemlju se že dobijo, če drugje ne, v Rimu. Lahko je verjeti, da imajo v tem vidalijevci potrebno pomoč pri angloameriški vojaški upravi, saj delajo s tem istočasno neprecenljivo uslugo tudi njenim protidemokratskim težnjam na Tržaškem ozemlju. Težje, mnogo težje pa je verjeti, da bodo vidalijevci imeli v tem med slovenskim ljudstvom kakšne uspehe. Dejanja Vidalijeve skupine so slovenskemu življu in tudi drugim razkrila že vso njeno moralno propadlost in antidemokratskost in ni potreba, da jo potrjuje še kopica umazanih, klevetniških in lažnivih člankov v »slovenskih« tipa Lavoratore.

Z izdajalsko in hinarsko slovensko besedo je že marsikateri sovražnik delovnega ljudstva skušal kupiti Slovence. Nobeden ni v tem uspel in toliko manj bojo uspeli Vidalijevci zavestni ali podzavestni imperialistični agenti.

# Volivna darežljivost v ZDA

Ze leta 1944 je kandidiral Thomas Dewey za predsednika Združenih ameriških držav. Takrat je zmagal Roosevelt in to kljub temu, da je veliki kapital vložil za Deweya 13 milijonov dolarjev. Vendar pa se tudi v Ameriki ne da doseči vsega z dolarji. Zaradi tega nastopa Dewey po načrtu. V državi New York na primer je mnogo Italijanov — Dewey govori, da se mora Trst vrniti Italiji. Veliko je tudi Kitajcev. Dewey ne skopari z izrazi ljubezni do rumene rase. Tako vsakemu nekaj.

To bi bila ena stran Deweyevega načrta. Evo drugo stran Dewey ve, da njegovi sodržavljani ljubijo najbolj fantastične stvari. Pred kratkim je v državi Oregon obiskal organizacijo «jamskih ljudi», ki so ga čakali na kolodvoru oblečeni v živalske kože. On je na čelu take povorke, ki je bila naravno tudi filmsko snemana, šel po mestnih ulicah. V «jama», središču te organizacije, so ga pogostili s surovim mesom in proglasili za «jamskega človeka».

Medtem pa se je pojavila majhna nevěščnost. Dewey nosi brke! Vse ženske pa ne marajo brkate moške. V novembrskih volitvah pa bodo volile tudi ženske. Naravno je, da Dewey dela na tem, da bi si pridobil 48 milijonov ženskih volivcev, pa je zaradi tega njegova tajnica podala izjavo neki delegaciji žensk, da bo ta «stvar dobro proučena».

Tako se je Dewey znašel v neprijetni. Dame iz republikanske stranke hočejo, da bi si brke obril. Nekateri časopisi prinašajo sliko Deweya brez brk z domisljico: «V resnici je Dewey tudi brez brk šarmanten boy».

Lahko bi bilo morda obriti brke, da se ni pojavila močna moška struja v republikanskih vrstah stranke, ki je odločno za brke.

Med agitatorji te moške struje («Za Deweyeve brke») je posebno vnet protestantski pastor Luis West iz Bostona, ki tudi sam nosi brke. On je s prižnice pozval vernike, naj nosijo brke za la Deweya in na ta način dokažejo svojo privrženost do republikanskih idej (!) in izrazijo solidarnost svojemu kandidatu za predsednika ZDA».

# FRANCOSKI RUDARJI

## SE NE BOJIJO NIČESAR

20 metrov širok in 100 metrov dolg črn pas. Dežela prevrtača kot sito, presekana z dolgimi vrstami naselij

rudarji ne marajo otrok! In naši otroci, pravijo, nimajo pravice do življenja?



Prva garnitura krvnikov francoskega delavstva

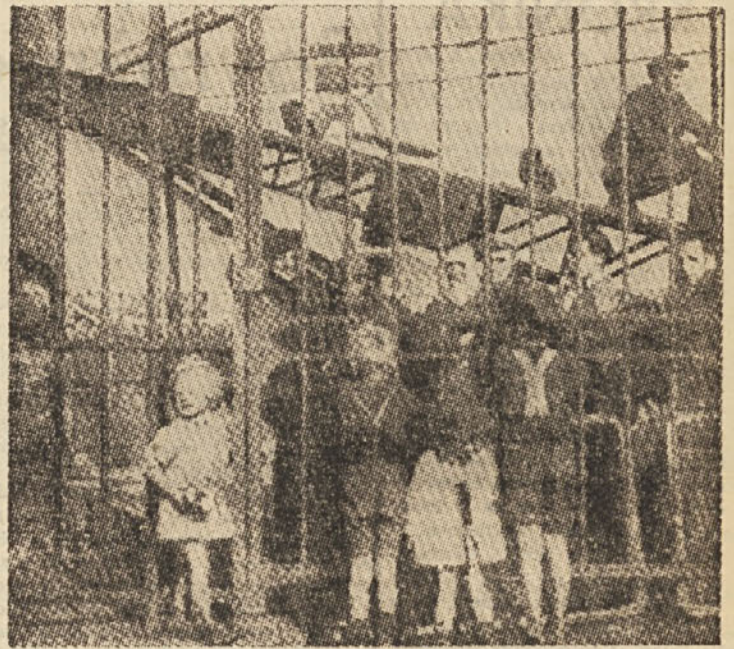
zgrajenimi iz opeke, nagubana z ogromnimi krtinami. Ogromno industrijsko predmestje, ki preseneča po svojih nasprotjih.

Na eni strani vleče kmet svojo vprego, dobrodušni mlini se dvigujejo na kovinskih temeljih. Na drugi strani pa pogled naprave na površini nekega jaška. Zadel boš povsod na bogato obložena ležišča premogovega prahu. Vdihaval boš premog. Ne dotikaj se ničesar, ne postavi roke nikamor, če se nočeš ožrniti od te črnine. Toda nič ne pomaga, premog je povsod in črni vse. Vrzi pogled nekaj sto metrov daleč od tod: na svojem polju meče kmet sladkorno peso na svoj voz.

socialisti. Sedaj pa je drugače. Ena izmed posebnosti delavskega gibanja v Pas de Calais je, da so najbolj borbene organizatorje po stavki odslovili in tako so morali iti t: na delo na zapad, kjer so jih zaposlili na novih ležiščih premoga. Ti organizatorji so poskušali dati delavskemu gibanju tega odseka borbeni značaj.

Mnogi činitelji pa ovirajo borbennost delavcev. Tako bližina meje, ker mnogi zaslužijo več s prenašanjem blaga iz Belgije v Francijo preko meje, kakor če bi delali v rudniku. Dalje raztresenost naselij, ker stanujejo zaradi opustitve nekaterih jaškov rudarji deset, petnajst, celo dvajset km daleč od kraja dela. Lahko si predstavljamo, kako težko je organizirati stavko z močno udeležbo v takih prilikah. Dodajmo še, da dela v tem delu velik del rudarjev — tujih emigrantov: nanje so vedno pritiskali agenti reakcije, da bi jih pripravili na razbijanje delavske enotnosti. Vendarle so se v tej stavki delavci — tujci dobro držali.

V jašku Ledoux, nekaj kilometrov od belgijske meje, je nekaj sto moč klub stavki nadaljevalo z delom. To je v tistem rudniku, kjer dela v normalnih prilikah 1800 rudarjev. To je tudi edini uspeh pritiska reakcionarjev.



Otroci prinašajo hrano stavkajočim očetom

Ne bom govoril o pisarjih, ki so se tresli in v strahu bežali skozi okna, ko so rudarji prišli, da jim povedo, kar jim gre. Ali so to junaki reakcije? Pustimo jih.

Govoriti hočem o možeh, ki smo jih srečali na zabarikadiranih vratih jaškov v zgodnjem jutru, v času, najboljšem za napad.

Valili smo se po cestah v temni noči, v megli, šli smo po tračnicah, omahujoč na križiščih. Obstali smo pred glavnimi vrati. Na malih vratih ob strani skupina ljudi. Nezaupanje. Javimo se, pokažemo papirje. Napetost na obrazih popusti, na prostoru se kopičijo množice. Crte na obrazih vseh so ostre, a oči se smehljajo. Po vrsti si stisnemo roke. Nato govorimo o namestitvah, razlagamo, določimo vedujemo, govorimo o trdem življenju in obujamo upanje.

Naščuvani so od reakcionarnega pritiska. Delavci lenuhi? Naj le pridejo v svoje jaške pogledat, kaj se pravi delati! Naj pogledajo njihove suhe silhuete, trudne obraze, boleča kolena! Naj poslušajo hreščanje njihovih pljuč! Upajo se jim očitati, da imajo svoja naselja: hišice iz črnkaste opeke, vse enako žalostne, pri katerih se niti ne upajo odpreti oken, ker se boje, da jim bo sobo napolnil premogov prah! Upajo se reči, da

Rudarji dobro čutijo, da jih hočejo s takim govorjenjem diskreditirati pred javnim mnenjem. Nad tistimi, ki so organizirani, ne morejo nič, da bi pripravili čistko, pa jih obrekujejo.

Toda rudar se ničesar ne boji, niti zvijač niti nasilja. Naj le pride policija, bobni bodo zagnali hrup v črnih mestih, sklicali bodo vse prebivalce — tudi žene in otroke, da se bodo borili ob strani obleganih rudarjev. Premogovniki severa in Pas-de Calais zaposlujejo 200.000 ljudi; ne pozabimo! Z družinami je to cela vojska!

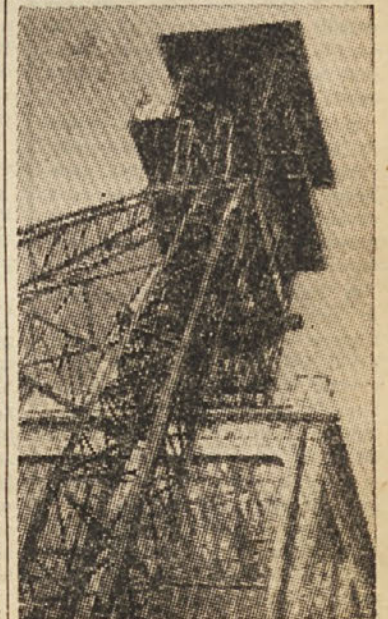
Kaj nam priča odločnost, solidarnost in borbenost rudarjev? Brez dvoma imajo oni svoje tradicionalne vrline: zdi se nam, da so že v srednjem veku bili prebivalci teh krajev razumni ljudje. Ker sta dežela in mesto nerazdružno povezana, lahko delavec računa na pomoč.

Rudarji ne štedijo, kako neki bi mogli? Toda v glavnem oni ne zahtevajo povzročiti svojih plač. Vedno so se tu žene borile v prvih vrstah socialnih borb: bale so se da bi stavke privedle do še večjega pomanjkanja, zato jih niso želele. V začetku so videli le nezgibne posledice prenehanja dela, toda zelo občutljive za čast vseh delavcev so vplivale na svoje očete in može, spoznale so, da moč vreden svojega imena ne more izdati svojih bratov niti slabiti jih v njihovi borbi

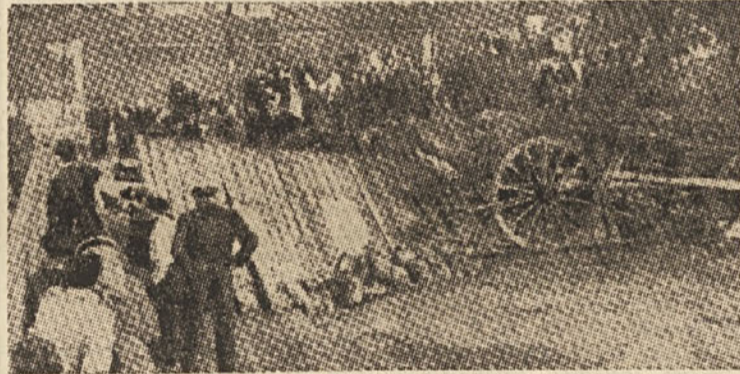
Kdo med vami je povzročil tragedijo delavcev, ki ljubijo svoje rudnike, svoje delo, svoje stroje? Kdo pa mora s stavko v vsakem trenutku reševati najbolj oster moralni in politični problem pred materialnim?

Delavec hoče rešiti vse, kar se rešiti da pri napeljavah in materialu, vendar ne dopušča, da bi kar koli slabilo njegovo borbo. On noče da bi drugi delavci in njihove družine trpeli zaradi posledic njegove borbe, toda odklanja koncesije, ki bi služile nasprotniku.

Od tu izvira neskončnost problemov, ki se pojavljajo dan za dnem in ki morajo biti rešeni, ker so življenjske važnosti.



Zapuščeni stolp plinarne



Delavci so se zavarovali z banika dami

# 30 LET ČEŠKOSLOVAŠKE REPUBLIKE

28. oktobra slavi češkoslovaška republika 30. letnico svojega obstoja.

Osvoboditev češkega in slovaškega naroda in rojstvo samostojne republike sta bila vrhunec boja, ki je trajal dolga stoletja. To je bil boj, v katerem sta dva najbolj zapadna slovanska naroda, ki so ju Nemci in Madžari zasužnjili, zahtevala pravico do polnega narodnega življenja in pravico za lastni narodni razvoj. Ker pa je ta boj dosegel svojo polno obliko šele v dobi, ko je bila razvita industrija, se je istočasno z bojem za narodno osvoboditev povezala tudi zahteva po socialni osvoboditvi.

Narodnostni in socialni boj češkega in slovaškega naroda je dosegel svoj vrhunec v razdobju svetovne vojne. Pod vodstvom Dr. T. G. Masaryka je nastal v inozemstvu upor, ki so ga podpirali češki in slovaški izseljenci v Ameriki in državah Antante. V politični diplomatski in vojaški akciji je Masaryk zahteval, da priznajo zavezniški češkoslovaško državo in češkoslovaško armado, ki bi jo sestavljali dobrovoljci iz vrst izseljencev ter češki in slovaški vojni ujetniki.

To je bil, kakor popisujeta v svojih knjigah Masaryk in njegov sodelavec dr. Edvard Beneš, zelo težaven boj, ker so se zavezniške vlade obotavljale priznati, da je za češkoslovaško samostojnost nujno, da se razbije avstro-ogrska monarhija.

Se na predvečer razpada avstro-ogrske monarhije, v oktobru 1918, se je Masaryku posrečilo z velikimi težavami prepričati ameriškega predsednika Wilsona, da je nujno, da se končno veljavno razbije avstro-ogrska monarhija. Samo odmev velike ruske Oktobrske revolucije in revolucijsko gibanje češkega delavstva je kočno vendarle zagotovilo samostojnost nove države in prislilo tudi diplomacijo Antante, da jo je priznala. Ze v januarju 1918 je bila pod vplivom ruske revolucije in zlasti njenih zahtev o takojšnjem miru in o pravici samoodločitve narodov v vsej avstro-ogrski monarhiji in zlasti v čeških deželah velika generalna stavka. Na dan 14. oktobra 1918 je proglasilo češko delavstvo veliko generalno stavko z geslom samostojne socialistične češkoslovaške republike in v številnih čeških mestih je bila že tega dne objavljena samostojna republika. 28. oktobra 1918 je avstro-ogrska monarhija razpadla in češkoslovaški Narodni odbor je prevzel vladno na ozemlju vse češkoslovaške države.

Dasi se je nova država rodila iz boja socialističnega delavstva, ni imela socialističnega značaja. Nova republika je v primeri s sosednimi državami, v katerih so ostali še številni fevdalni preostanki, sicer bila in ostala parlamentarna demokracija, med tem ko so v sosednih državah kaj kmalu nastali fašistični in polfašistični režimi. Toda kljub temu da so morale v

prvi letih nove republike tudi izrazito meščanske politične stranke pod pritiskom delavskega gibanja postavljati socialistična gesla v prvem češkoslovaškem parlamentu so se že obravnavali zakoni o nacionalizaciji rudnikov in težke industrije — so socialistične tendence kmalu opustili.

Zato je tudi v zunanji politiki povezala nova republika vse svoje upanje proti nemškemu in madžarskemu revizionizmu z zapadnimi državami. Vpliv češkoslovaških reakcionarnih in buržujskih krogov v republiki je kmalu postal tako močan, da je bila češkoslovaška republika, katere rojstvo je ruska revolucija toliko pomagala, skoraj zadnja država, ki je navezala s Sovjetsko zvezo diplomatske stike.

Ta odvisnost od zapadnih demokracij je postala za Češkoslovaško usodna v trenutku, ko so razpad versailleskega sistema in reakcionarni načrti svetovnega imperalizma povzročili obnovitev nemškega imperalizma. Hitler naj bi bil v načrtih svetovne reakcije tisti, katerega naloga je bila uničiti Sovjetsko zvezo. Za doseg tega cilja so zapadne velesile žrtvovale Češkoslovaško republiko v jeseni 1938 Hitlerju in v Munchenu je bila ta žrtev potrjena v obliki sramotne izdaje Češkoslovaške, ki se je zanašala na pomoč Zapada in ki je v svojo politiko gradila na zavezništvu z zapadno meščansko demokracijo. Češkoslovaška je v tem trenutku prenehala obstajati kot

samostojna republika. In zopet je bila ruska revolucija in država, ki je iz nje izšla, tista, ki je ostala zvesta svojim zavezniškim obveznostim. Iz strahu pred socialnimi posledicami tega zavezništva so se češkoslovaški vladajoči krogi odkrenili svoji samostojnosti ter se vdinjali nemškemu fašizmu.

V takih okoliščinah je bilo zopet delavstvo ono, ki je prevzelo zaostavo narodne osvoboditve v boju za drugo osvoboditve naroda. Velika naloga, ki jo je imela Sovjetska zveza v boju proti nemškemu fašizmu in dejstvo in da je prav ona, izgnala Nemce tudi iz Češkoslovaške republike, vse to je udarilo prerofeni republiki svoj pečat.

Češke in slovaške meščanske vrste pa še niso napravile pred sojbo zgodovine svojega izpita, razočarale so v trenutku, ko je bila dolžnost braniti narodno samostojnost. Njihova vloga v vodstvu naroda in države je prešla povsem na delavski razred. V februarju 1948 so bili odstranjeni ostanki meščanskih vrst, ki so se do tega časa bile v vladi republike in ki so pod pritiskom zapadnega imperalizma pozkušale obnoviti kapitalizem in prekinili zavezništvo s Sovjetsko zvezo. Odstranila jih je akcija vsega češkoslovaškega naroda. 30. obletnico svojega obstoja proslavlja češkoslovaško ljudstvo z velikimi zmagami in dveletni gospodarski plan je izpolnjen v glavnem predčasno ravno ob tej obletnici, odpirata vrata začetku petletnega plana, ki bo napravil iz Češkoslovaške moderno, razvito in napredno socialistično državo. Številne socialne reforme, o katerih so sanjale generacije čeških in slovaških delavcev in kmetov, se že uresničujejo.

# Potržaškem ozemlju

OB NAPADIH VIDALIJEVCEV NA SHPZ

## KRONIKA

Policija je aretirala 58 letno Josipino Bukovec, ki se je na skrivaj pečala s poročinostvom, predvsem pa s splavi. Neposredni razlog za njeno aretacijo je bila smrt Ane Benčina, kateri je napravila Bukovecova splav.

Na svobodo so spustili pretekle dni več ljudi, obsojenih v znanem procesu javnih del, čeprav še niso prestali kazni. Izpuščeni so bili Anita Huebner, tajnica kapitana Squireja, Luzzatto Adriana, Mario Zubin in Angel Comelli. Kakor vse kaže, se zelo izplača krasti, toda le milijonske vsote.

Trije zaljubljeni, dva srečna in ena nesrečna, so se nastanili v neki jami blizu Miramara, ker jih doma niso hoteli. Gre za 20 letnega Remini Gvida in njegovo 19 letno zaročenko Terezo Fiorenzo. K temu parčku pa se je preselila še 20 letna Caldaro Agnese, ki jo je zapustil njen ameriški ljubček. Na žalost je te moderne troglodite zasačila policija in njih idile je bilo konec.

Taksi last Bruna Baronija se je popolnoma strl med dvema tramvajema št. 1 pred predorom Sandrinelli. Taksi je stal za tramvajem in čakal, da odpelje, ko mu je pridrvel za hrbet drugi tramvaj ki ni mogel zaradi slabih zavor takoj ustaviti. Sreča v nesreči pa je hotela, da so ostali potniki nepoškočovanj.

Vidali je šel s svojim štabom tudi na Prosek razbijat enotnost slovenskega ljudstva. Uspeha pa je imel zelo malo, kajti večina ljudi se ni strinjala z njegovimi izjavami. Njegovi pajdaši so bili seveda zelo glasni in so skušali prepričati vse one, ki so Vidaliju nasprotovali. Vidali postaja besen, ker vidi, da mu primanjkuje tal pod nogami.

Partizani in aktivisti iz Sempolaja so obsodili razbijaško početje Vidalijevih agentov in izrazili svoje zaupanje in zvestobo doseda njemu prekajenemu vodstvu OF in partizanov.

Pred sodiščem se mora zagovarjati zaradi obrekovanja ravna, telj lista «Voce Libera», ki je svojčas pisal, da je tovarniški odbor dobil od ravnateljstva Združenih jadranskih ladjedelnice več milijonov lir. Člani tovarniškega odbora so namreč vložili proti njemu tožbo.

Pošteni vlomilci so velika redkost, a vendar se še najdejo. Dva sestradana moža, 51-letni Rus Angel in 45-letni Bucolini Jurij sta pretekli teden vdrla skozi skladišče starinarja Ivana Andreatinija v skladišče trdke Tripkovič ter odnesla precej premoaga. Policija je aretirala Andreatinija, ki je odločno trdil, da je nedolžen. Ko sta omenjena vlomilca zvedela, da je Andreatinij zaprt, sta se sama prijavila in prosila moža oprostjenja. Andreatinij ju je namreč marsikdaj nasitil, ko sta bila lačna, in ju sprejel pod streho. Hvaležnost je torej včasih vendarle plačilo tega sveta.

V Trstu so meseca septembra pojedli 554,626 kg mesa in 320.620 kg rib. Vse to meso seveda prodajajo na črni borzi po zelo visokih cenah.

Stanovanjski urad, ki je spadal doslej pod okupacijsko vojaško upravo in je od julija 1946. dodeljeval ljudem stanovanja, bo od 1. novembra pod nadzorstvom predsednika cone. Morda bo odslej bolje opravljal svoje delo.

Huda avtomobilska nesreča se je pripetila znanemu tržaškemu trgovcu Silviu Hlabse-Adamu, pevki Ani Leonardi in Eldi Nassiguerra, ki so se vrčali z avtomobilom iz Milana v Trst. Pri Latisanani se je avto prevrnil. Hlabse je bil mrtev na mestu, Leonardijeva je izdihnila v bolnišnici, Nassiguerra pa je bila težko ranjena.

Novo trojebusno progno Portici di Chiozza - trg Baiamonti so otvorili v torek. S tem bo precej razbremenjen tramvaj št. 1, ki je bil doslej vedno prenatrpan.

## Sovražniki slovenske prosvete so istočasno sovražniki bratstva med narodi in demokracije

Napadi vidalijevcev na SHPZ, razbijanje odborov posameznih prosvetnih društev so dejansko napad na slovensko kulturo in prosveto.

Znano je, da so bili izvoljeni v vse prosvetne forume ter prav tako v odbore posameznih prosvetnih društev, izkušeni prosvetni delavci, da bi toliko let teptano slovensko kulturo širili in razvijali med slovenskim prebivalstvom na Tržaškem ozemlju.

Vidalijevci pa s svojimi izpadi onemogočajo delo prav tem preizkušenim prosvetnim delavcem in jih po svojih naščuvanih pristaših dejansko odstranjujejo iz prosvetnih društev, kot se je to dogodilo v prosvetnem društvu Skamperle pri Sv. Ivanu.

Za vodstvo prosvetne organizacije ne zadostuje samo neka določena politična orientacija, temveč potrebna je predvsem narodna zavest, ljubezen do lastnega naroda in kulture ter potreba po kulturnem izboljševanju.

Edino pod takim vodstvom se lahko prosvetno delo med ljudstvom razvije in napreduje.

Ali bodo lahko vidalijevci, ki naše preizkušene prosvetne delavce odstranjujejo iz prosvetnih društev, zamenjali s svojimi ljudmi ves kulturni aparat?

Mladih novih sil ne bodo mogli vključiti v prosvetno delo. Vsak, kdor je delal v katerem koli prosvetnem društvu, dobro ve, da je bila prav mladina v prosveti najtežji problem in da so se na vseh mogočih zborovanjih bavili z vprašanjem, kako bi jo vključili v prosvetno delo in kako bi v njej vzbudili narodno zavest, ki je za prosvetno delo nujna.

Kakor vedno, tako želimo tudi zdaj, da bi se naša mladina vključila v prosvetno delo in postala tudi najbolj aktivna; vendar ne verujemo, da se je ta generacija usposobila čez noč, tako da bi lahko prevzela vodstvo slovenske kulture na Tržaškem ozemlju.

Izmed starejše generacije pa ima Vidali v svojem taboru le malo takih ljudi, ki bi lahko na osnovi svoje narodne zavesti in izkušnje prevzeli vodstvo slovenske prosvete na naših tleh.

Vemo, da bodo vidalijevci protestirali, češ da imajo ljudi, ki bi bili sposobni nadaljevati delo SHPZ - razvijati slovensko kulturo. Toda zadnji dogodki v prosveti

ni družtvih, ko so onemogočili predavanja o Koroski, jasno kažejo, da je zavednih in za slovensko kulturo vnetih ljudi v Vidalijevem vodilnem kadru bore malo.

Prečitajte, premislite in presodite:

Ali lahko zaupamo slovensko prosvetno delo nekemu Kozmanu, ki pošilja svoje otroke v italijansko šolo, čeprav je Slovenec kakor tudi njegova žena!

Kozman je v službi pri «Naši

Brezplačni tečajji slovenske, knjigovodstva, steno-grafije in drugih trgovskih predmetov se bodo čez nekaj dni pričeli pri SHPZ. Prijave sprejema šolski odsek Prosvetne zveze.

založbi». Ze prej je rodiljski svet pa tudi drugi kulturni delavci skušali vplivati nanj, naj vpiše otroke v slovensko šolo, ker so starši Slovenci. Toda Kozman se ni oziral na to. (Ta primer je odgovor «Giornale di Trieste» in usem tistim, ki trobijo v isti rog: Kozman je kljub vsemu ostal v službi slovenske ustanove, niso ga odpustili). Vidalijevci so izvolili Kozmana v glavni odbor SIAU-a, kjer naj bi bil kot zastopnik OF. Toda Kozman in njemu podobni nikoli ne morejo biti zastopniki OF, kajti to organizacijo lahko zastopajo le zavedni Slovenci, ki svojo narodno zavest pokažejo tudi s tem, da pošiljajo otroke v slovensko šolo.

Kozman je na kongresu Vidalijeve komunistične partije govoril o bratstvu med Italijani in

Dijaška matica bo priredila v petek 29. oktobra ob 20 v dvorani Kina ob morju vokalni koncert, na katerem bodo nastopili Komorni zbor, moški zbor Ivana Cankarja in svetojovski mešani zbor «S. Skamperle».

Čisti dobiček je namenjen za podporo siromašnim dijakom.

Slovenci. On in njemu podobni nimajo pravice govoriti o bratstvu, kajti temelj zato je enakopravnost med obema narodoma, svobodno razvijanje in ščitenje svojega lastnega naroda, ne pa da tisti, ki govore o bratstvu pusta raznarodovati sebe, svoje potomstvo in svojo okolico.

Kozman in njemu enaki ne morejo biti nikoli predstavniki niti OF, niti slovenske kulture, kvečjemu so lahko zastopniki starih ukloporjašev.

Slovensko prosveto in kulturo pa bodo na Tržaškem ozemlju vodili zavedni, kulturni ljudje, ki so edini za to poklicani.

## Z ŽALITVAMI NE BODO USTRAHOVALI SLOVENSkih PROSVETNIH DELAVCEV

Izvršilni odbor Enotnih sindikatov je sklical izredni občni zbor prosvetne stroke, ki ga je vodil predsednik Enotnih sindikatov Destradi. V svojem uvodnem govoru je analiziral obveznosti sindikalistov do organizacije in obratno, kakor da bi slovenski učitelji in profesorji, ki so od ustanovitve ES njeni člani in tvorijo tudi v sindikalni šolski stroki veliko večino pred italijanskimi tovariši, ničesar ne vedeli o sindikalnih.

Ze takoj po uvodnih besedah Destradija je bilo vsem jasno, da je zborovanje posledica političnih trenj v demokratičnem taboru v Trstu, kajti ton Destradija v nagovoru na slovensko učitelstvo je bil za to tako žaljiv, da je eden izmed tovarišev moral govornika opozoriti na dostojnost, ki je običajna med tovariši. Seveda, če bi pred Destradijem sedeli člani Camere di Lavoro, socialisti, republikanci itd., bi govoril bolj dostojno, ker pa so bili poslušalci ljudje, ki verujejo v Jugoslavijo, jih predsednik ES lahko ozmerja s kozami in kravami, ki so prišle s hribov.

Destradi je grozil članom prosvetne stroke, da lahko razbije sindikat in to bi brez dvoma ta gospod tudi hotel, ker jasno vidi, da je prosvetna stroka z malimi izjema-

mi enotna, da vztraja, da se politični spori ne vnašajo v sindikat, da hoče delati za dobro svojih članov in v korist šolstva v povezavi z vsemi demokratičnimi silami sveta - TUDI Z JUGOSLAVIJO!

Nobeni napadi Destradija, Ferlana in drugih, ne morejo diskreditirati slovenskega učitelja na Tržaškem ozemlju, ki je z ljudstvom povezan in od ljudstva spoštovan, ker mu posreduje njegovo kulturo. Ne bodo ga mogli diskreditirati niti reakcionarni časopisi, še manj pa Lavoratore, ki zmerja slovenskega učitelja — borca — s stavkokazom, izdajalcem, hlapecem imperializma. Destradi je sprejel nase odgovornost, za tisti gnusni članek, objavljen 6. oktobra t. l. Nase bodo tudi morali prevzeti ti gospodje vso odgovornost za posledice njihove gonje in napadov.

Nič ne pomaga prof. Ferlanu, da zvito taji, češ da ni poznal obvez slovenskega učitelja. Problemi slovenskega učitelja in slovenskih šol so bili pred njim vedno kot na dlani, ker smo profesorju zaupali, ker smo mislili, da je poštenjak.

Jasne namere izvršilnega odbora ES so v strupenem nastopanju Destradija in Ferlana bile popolno. ma očite, zato so člani prosvetne stroke skoro soglasno izglasovali naslednjo resolucijo:

Profesorji in učitelji, zbrani na izrednem občnem zboru 27. okt. 1948. ugotavljamo, da je izvršilni odbor ES sklical ta izredni občni zbor brez utemeljene potrebe. Očitno je, da hoče vodstvo zanašati razdor tudi v našo stroko.

Ze na zborovanju 2. okt. t. l. je bilo jasno, da se vodstvo ES ne zaveda svoje dolžnosti zaščititi svoje člane, temveč je dopustilo žalitve in napade od strani nekaterih govornikov na večino slovenskih profesorjev in učiteljev. Posledica tega je bil članek «Stavkokazi in izdajali slovenskega naroda» v listu «Il Lavoratore» 6. okt. t. l., ki kleveta na najbolj ostuden način slovenske prosvetne delavce in žali njihovo stanovsko in politično čast.

Obsojamo IO, ker ni storil po objavi tega članka ničesar v obrambo svojih članov, zato upravičeno smatramo, da se s tem napadom strinja. Nadalje obsojamo sporazumarsko in oportunistično linijo da-

V nedeljo se bosta poročila  
tov. Pipan Anita  
učiteljica  
in tov. Kavc Franc  
urednik «Ljudskega tednika»  
Naše uredništvo iskreno čestita obema novima zakoncema

našnega vodstva ES, katera smatramo, da je edina naloga sindikata borba za izboljšanje ekonomskih pogojev svojega članstva, za kar je pripravljen nuditi vsako koncesijo in sporazum, docela pa opušča politično borbo.

Smatramo, da je sindikat ona množična organizacija, ki vodi borbo za dosego političnih in ekonomskih pravic svojih članov, s čemer bo zajamčena boljša in srečnejša bodočnost vsega delovnega ljudstva. Izjavljamo, da bomo ostali istovrstni in se dosledno borili proti vsem onim, ki hočejo zanašati v naše vrste razdor in s tem hromiti naše sile.

Smrt fašizmu - svoboda narodom  
Trst 27. oktobra 1948.

## Koliko nas je bilo v septembru

Meseca septembra smo imeli v našem mestu največje število porok ne samo v zadnjem času, temveč od začetka 1940. leta dalje. Največ parov je sklenilo svojo zvezo v cerkvi, le 31 se jih je poročilo civilno, 24 parov pa se je poročilo po protestantskem obredu. Največ zakonov so sklenili samski med seboj, vendar so stopili ponovno v zakonski stan tudi vdovci in vdove. Največkrat so bili ženini starejši od nevest, v nekaj primerih celo za 16 let, kar v 67 primerih pa so bile neveste starejše, nekatere celo 10 in še več let.

V porokah smo dosegli rekord, ne moremo pa se pohvaliti tako z rojstvi. V zadnjih mesecih porodi v Trstu nazadnjejo in naravnega prirastka smo imeli v mesecu septembru le 258. Umrlo pa je v našem mestu kar 210 ljudi. Kljub temu pa imamo prirastek, ker se je ta mesec priselilo 210 izselilo pa 135 ljudi.

Izmed novorojenih Tržčanov je 28 dečkov in 130 deklic, prednjači pa Stara mitnica. V tem mestnem okraju je bilo ta mesec 29 rojstev. Število smrtnih primerov pa znaša 30. Največji prirastek ima zgornja okolica mesta, kjer je bilo ta mesec 17 rojstev in samo 4 smrtni primeri. Tudi Sv. Ivan je imel v tem mesecu prirastek 11 prebivalcev, ker je bilo rojstev 21, a smrti 10. Barkovlje pa imajo v tem mesecu celo primanjkljaj, saj je bilo 9 smrtnih primerov, a le 8 novorojenčkov.

Tako imamo v Trstu ob koncu meseca septembra 275.158 prebivalcev.

## SLOVENCem TUDI strokovne šole!

Res da smo Slovenci maloštevilen narod, toka prav tako imamo kot ostali narodi pravico do razvoja prav v vse smeri. Nikakor se ne moremo zadovoljiti z okrnjeno kulturo, kakršno bi nam radi milostno dovolili pri VU kljub temu, da smo si na tem ozemlju priborili enakopravnost.

Ta enakopravnost bi se morala v prvi vrsti nanašati na šolstvo, kajti brez šolstva, ki je temelj kulture vsakega naroda, se mi tu na tem ozemlju ne bomo mogli prosto kulturno razvijati.

Slovenci na TO so dokazali vojaški upravi potrebo predvsem po srednji tehnični, dvorazredni trgovski šoli in klasični gimnaziji. VU ni mogla preko teh upravičenih zahtev in je tudi razpisala poskusno vpisovanje.

Na slovensko srednjo tehnično šolo v Trstu se je v prvi letnik vpisalo 27 dijakov, v drugi pa 15, v prvi razred klasične gimnazije 14 učencev, v prvi letnik dvorazredne trgovske šole pa celo 46 dijakov.

Poskusno vpisovanje je dokazalo, da Slovenci v Trstu zahtevane šole potrebujemo in da je za te

šole dovolj dijakov. V trgovski šoli bi pa bili lahko celo dve paralelki prvega razreda.

Poskusno vpisovanje so zaključili, vpisani slovenski dijaki pa čakajo, da jim odpro šole, za katere so se odločili, ker jim najbolj odgovarjajo. VU pa ne ukrene ničesar!

Ni dovolj nikakršen izgovor, da se je pouk na drugih šolah že začel in da so dijaki, ki bi vstopili na te šole, že preveč zamudili. Z dobro voljo in pod dobrim strokovnim vodstvom se da vse nadomestiti in slovenski dijaki bi lahko s pridnostjo do konca leta obdelali vso predpisano snov.

S tem da je VU odrebila poskusno vpisovanje v strokovne slovenske šole, je načelno že pristala na otvoritev novih šol. Če pa v najkrajšem času teh šol ne bo odprla, je to jasen dokaz, da se VU pustje vplivati od reakcije, ki bi slovensko šolstvo, kakor sploh ves slovenski živelj na TO najrajši popolnoma zatrla.

Če bo VU še nadalje zapostavljala slovensko šolstvo, pomeni, da je pred reakcijo kapitulirala.

## Radich - sovražnik delavskega gibanja je likvidator revolucionarne linije v Enotnih sindikatih

O Radichu je bilo že mnogo napisanega. Njegov oportunizem je znan še iz leta 1946., ko je bil izključen iz partije. Sedaj ima glavno besedo v izvršnem odboru Enotnih sind. Kadar je kako zborovanje, govori vedno on, tudi sindikalni članki v «Lavoratoru» so v glavnem njegovi. Zanj je bila vsa dosedanja sindikalna linija zgrešena, resnični revolucionarji so zanj kanalje, borba za pravo razredno linijo pa zločinsko delovanje.

Da bi si pridobil delavce, izkoristi njih internacionalistična čustva in obtožuje sindikaliste, ki se ne strinjajo z njim, nacionalizma. Zanj so Kraigher, Vojmir in drugi uničili tržaško delavsko gibanje. «Nacionaliste» obtožuje celo, da so oni krivi, če ni med delavci enotnosti, pri čemer pozablja, zakaj je nastala Delavska zbornica in kakšni so njeni cilji. Po njegovem mnenju, ki ga izraža tudi v Lavoratoru 26. t. m., je treba na vsak način priti do enotnosti in potemta, kem pljuniti na vso preteklo borbo, ki je bila «nacionalistična». Radich namenoma pozablja, da je Delavska zbornica nastala zgolj zato, da zaščiti interese delodajalcev in njihovih gospodarjev in da razdvoji delavstvo. Kako drugače si sicer razlaga gospod Radich sindikalni razkol v Italiji, kjer ni šlo za nikako nacionalno vprašanje, ali razkol v Franciji.

Zanimivo je, zakaj je bil Radich izključen iz partije leta 1946. Njegov izključitev je takrat utemeljil tov. Branko Babič z referatom, ki ga je objavil sedaj «Primorski dnevnik». V tem referatu je tov. Babič osvetlil vse delovanje Radicha in Ubaldinija, ki nista hotela slediti tedanji liniji partije o priključitvi Trsta k Jugoslaviji, kar je bilo v skladu z marksistično leninističnim stališčem o nacionalnem vprašanju. Takrat sta se izgovarjala na neko taktiko, ki naj bi bila zgrešena. Njuna tedanja politična linija oziroma ideologija je bila popolnoma nasprotna poslednji revolucionarni liniji KP, ker sta skušala skrhati revolucionarno ostrino partije in jo speljati na pot kompromisov in koncesij v odkrit likvidacijo partije in s tem največ oportunizem. To pa bi pomenilo

le izdajstvo nad delavskim razredom in revolucionarnim gibanjem sploh, v korist silam kontrarevolucije. Njuna zmeta je bila takrat posledica socialdemokratskih vplivov, iz katere vrst sta izšla.

Enako stališče kakor v vprašanju partije je Radich zavzemal v vprašanju sindikatov. Hotel se je omejiti zgolj na ekonomsko borbo, kar je pomenilo odredi sindikatom tisto vlogo, ki jo imajo v razredni borbi, kot najbolj množično organizirana in udarna sila proletariata in vsega delovnega ljudstva v borbi za ljudsko oblast, za zmago revolucije. Sindikati niso samo neka strokovna organizacija delavstva, s pomočjo katere se bori za izboljšanje svojih ekonomskih pogojev,

ampak so politična šola proletariata in delovnega ljudstva sploh. Omejiti se sploh na ekonomsko borbo, pomeni odvajati delavstvo od politične borbe, pomeni dejansko iti na pozicije reakcije in kontrarevolucije, ki stalno skuša s parolo ekonomske borbe odvzeti sindikatom tisto vlogo, ki jo po svojem značaju imajo.

Zaradi njegovega oportunističnega stališča je treba razkrinkati Radicha in njegove ljudi v sindikalnem gibanju kot sovražnike delavskega gibanja, kot neposredne agente reakcije v delavskih vrstah.

Te besede, ki jih je izrekel tov. Babič v svojem referatu leta 1946., so še vedno, oziroma, še bolj aktualne, kot so bile tedaj.



V tovarni ribjih konserv Arrigoni v Izoli izdelujejo tudi pločevinaste škatle za ribe.

## Krivično ravnanje z odpuščenimi antifašisti in velika potuha epuriranim fašistom

Vprašanje delavcev in nameščencev odpuščenih za časa fašizma iz političnih razlogov, se že vleče vse od leta 1945. Naravno je, da bi morali ne glede na juridične določbe že zaradi demokratičnih načel tem nameščencem popraviti krivice, ki jim jih je prizadejal fašizem. Kakor v vseh drugih vprašanjih, ki bi se morala rešiti v korist demokratičnega ljudstva, tako je okupacijska vojaška uprava tudi v tem pogledu zelo malo storila, da bi dobili prizadeti nameščenci zadoščenje.

Odpuščeni delavci in nameščenci so ustanovili za obrambo svojih pravic poseben odbor, ki ga je vodil Dr. Zbogor-Brocchi. Ta odbor je postal kasneje odsek Enotnih sindikatov in tajnik tega odseka je ostal omenjeni Dr. Zbogor.

Na odločno zahtevo vseh prizadetih odpuščenec je Vojaška uprava leta 1946. izdala ukaz št. 60, s katerim je ustanovila posebno komisijo za revizijo karier, ki bi se morala prav za prav imenovati komisija za politične odpuščence. Ta komisija je delovala do 1. junija 1948. Okupacijska vojaška

uprava je izdala nato še nekaj ukazov, ki so spopolnili ukaz št. 60 in s tem tudi delovanje komisije, kateri so dodali prizivno komisijo druge stopnje.

Ti komisiji sta ugodno rešili, oziroma sprejeli od 1033 prizivov 334. To pa še ne pomeni, da je bila 334 delavcem in nameščencem popravljena krivica. Od teh 344 sprejetih prizivov so razne ustanove in podjetja uveljavila komaj polovico, ostali nameščenci pa še vedno čakajo, kdaj bodo ugodili njihovim pravičnim zahtevam.

Sedaj je izdala komisija poročilo, iz katerega sledi, da je zaključila svoje delo. Iz tega poročila bi se dalo zmotno sklepati, da je bilo njeno delo zelo uspešno, kar pa ni točno. Komisija je v začetku upoštevala in ugodno reševala tudi prošnje vseh onih slovenskih nameščencev, ki so bili izpuščeni iz narodnostnih razlogov, ker je menila, da so tudi odpušeni iz nacionalnih razlogov političnega značaja. Od decembra 1947. pa niso več upoštevali odpuščenec iz narodnostnih razlogov, češ da tu gre za splošne zakone fašističnega režima, ki so ukinjali slovenske ustanove, kakor n. pr. šole na splošno. Po takem razmotrivanju ne gre tu za individualne, temveč splošne odpuste.

Vse to se je dogajalo zaradi novih ukazov vojaške uprave, ki je z njimi odvzela vsako vrednost ukazu št. 60. Krivičnosti tega ravnanja ne bomo mogli nikoli dovolj poudariti, saj ne more biti bolj političnega dejanja kot je ravno raznarodovanje.

Ce v celoti premostrimo delo omenjenih komisij, tedaj vidimo, da je bil postopek s fašističnimi epuriranci dosti bolj obziren, čeprav je šlo za ljudi, ki so se odlikovali v preganjanju demokratov in antifašistov. Za epurirance je bila ustanovljena komisija prve in druge stopnje, kasneje pa so ustanovili še eno izredno komisijo, ki je revidirala odločbe komisije druge stopnje. Epurirani fašisti so pa imeli tudi mnogo možnosti, zagovarjati se pred temi komisijami in uspeti v tem, da so jih oprostili.

O vseh teh vprašanjih je govoril v ponedeljek na tiskovni konferenci Dr. Zbogor-Brocchi. Dejal je, da bi morali s odpuščenimi antifašisti raynati vsaj tako kakor s fašističnimi epuriranci. Vsekakor je to nezadostna zahteva, saj se s tem postavlja na isto moralno raven antifašisti, ki so zaradi fašizma trpeli, in fašisti, ki so te antifašiste preganjali.

Odsek za politične odpuščence je 24. oktobra poslal vojaški upravi pismo, v zahtevu, da se vsem, ki jih je fašizem iz političnih razlogov odpuštil iz službe, da moralno in gnotno zadoščenje. Zahteva tudi, da uradni list objavi imena vseh 334 odpuščenih uradnikov,

katerih prizivi so bili sprejeti. Kakor je bil ustanovljen poseben urad za epurirance, tako kaj se ustanovi tudi poseben urad za nameščence, odpuščene iz političnih razlogov. Ta urad naj bo poskrbel, da se odločbe komisije za politične odpuščence tudi zares uveljavijo. Poleg tega zahteva, naj vojaška uprava ustanovi izredno komisijo za politične odpuščence, katera bo lahko revidirala odbite prizive prvih dveh komisij, kakor je bilo ukrenjeno tudi za fašiste, in da se tudi narodnostni razlogi smatrajo za politične.

Na tiskovni konferenci je spregovoril tudi Rizzotti o nameščanju fašistov pri bolniški blagajni in o vrnitvi raznih delovodij v tovarno strojev. Poudaril je krivično ravnanje vojaške uprave, ki dovoli, da se po eni strani nameščajo fašisti, po drugi strani pa se ne popravi krivice, storjene antifašistom. Končno je še omenil, da izredna komisija oprošča krivde skoraj vsem epuriranim fašistom, ki sta jih komisiji prve in druge stopnje obsojili.

### Kdo razbija sindikalno enotnost?

Ko so se po tovarnah začele ustanavljati skupine za obrambo razredne linije v Enotnih sindikatih, so vidaljevcji zagnali krik, da to ne pomeni nič drugega kot razbijanje enotnosti v sindikatih samih. Niso pa povedali, za kakšno enotnost prav za prav gre. Če se mora ohraniti enotnost oportunističnih težnj in likvidatorstva, tedaj je bolje, da take enotnosti sploh ni. Resnična enotnost mora biti le ona, ki sloni na načelu razrednega, revolucionarnega sindikata, ki se zna odločno boriti za ekonomske, socialne in politične pravice delavcev.

Enotni sindikati v zadnjem času ne kažejo take lasnosti. Njihovo popuščanje v vprašanju cen, njihovo kompromisarstvo v pogledu Delavske zbornice in končno taktika, ki so jo zavzeli v pogledu vrnitve fašističnih priganjačev v tovarne, potrjujejo, da so Enotni sindikati na zgrešeni poti.

Delavci v tovarni strojev so odločno odgovorili na poskus ravnateljstva, da ponovno zaposli delovodje, ki so že za časa fašizma na vse načine preganjali delavstvo in se pri njem popolnoma osovražili. Delavci so prenehali z delom, pri čemer so bili složni člani obeh sindikalnih organizacij. To je šlo hudo na živce delodajalcem. Zato so zapretili, da se ne bodo pogajali o tem vprašanju z zastopniki sindikatov, dokler ne začnejo delavci zopet delati. Delavci so se temu uprli in pokazali veliko borbenost. Toda vodstvi Enotnih sindikatov in Delavske zbornice nista hotela slišati o kakem odločnem odporu ter

sta pritisnile na delavce, naj neha-jo s stavko, da se bodo lahko nato pričela pogajanja z ravnateljstvom. Ker so bili delavci precej trdovratni, jih je šel prepričevati sam Radich, naj popustijo in začnejo delati. Boljšega dokaza oportunistične Enotni sindikati res niso mogli dati in če razredno zavedno delavstvo proti temu protestira, ne dela tega zato, da bi razbijalo sindikalno enotnost, ampak zato, ker mu povzroča nova likvidatorska linija veliko zaskrbljenost.

### Delavce hočejo opehariti za krušno doklado

Okupacijska vojaška uprava je s posebno odredbo ukinila politične cene in povišala cene racionalnim življenjskim potrebščinam. Da bi omilila posledice, ki jih bodo imeli ti poviški na življenjsko raven delavskih družin, je hkrati določila, da dobe delavci doklado za kruh. Z novimi poviški cen potrosi štiričlanska družina na mesec 4000 lir več kot prej, doklada za kruh pa bi znašala za štiričlansko družino 1768 lir, to je 44% od celotnih povišanih stroškov.

Okupacijska vojaška uprava je izdala ukaz 347, v katerem odreja, da se pri določevanju druginjske doklade upošteva cene z dne 16. aprila 1947. ne pa cene s 30. septembra 1948. Enotni sindikati so proti temu protestirali.

Udruženja delodajalcev so si hotela po svoje razlagati člen IX ukaza 347 ter trdijo, da je doklada za kruh že vsebovana v druginjski dokladi. Zaradi tega so se preteklo soboto sestali na uradu za delo zastopniki delodajalskih udruženj z zastopniki delavcev. Ti so poudarili, da morajo delodajalci po omenjenem ukazu plačati delavcem doklado za kruh od 1. oktobra dalje.

### Delegacija ES Tržaškega ozemlja na kongresu ES Jugoslavije

V nedeljo se je začel v Beogradu prvi kongres ESJ, na katerega je odpotovala tudi delegacija Enotnih sindikatov iz Trsta. V imenu ES je pozdravil kongres tov. Vojmir, ki je izrazil željo, da bi bil ta prvi kongres v spodbudo za nadaljevanje dosedanje poti jugoslovanskega ljudstva pri graditvi socializma.

Med diskusijo je član glavnega odbora ES Tržaškega ozemlja Luxa govoril o položaju, ki je nastal v Trstu po objavi resolucije Informbiroja. Ta resolucija je zadala hud udarec tržaškemu delavskemu razredu. Nekateri sindikalni voditelji so namreč izrabili to priliko za svoje že v naprej pripravljene načrte, da uničijo razredni in protimperialistični značaj tržaških sindikatov.

Tov. Luxa izjavil, da bo delegacija ob svojem povratku poučila tržaško delavstvo o velikem napredku jugoslovanskih narodov pri graditvi socializma.

## Sindikalne novice iz Istre

V Pomjanu pri Kopru je bila 15. t. m. ustanovljena nova sindikalna podružnica kmetijskih sindikatov. Za predsednika je bil izvoljen Kocjančič Anton, za blagajnika Jerman Ivan.

Ker so nekateri premožni kmetje v vasi še izkoriščevali delovno silo in dajali zemljo v najem v nasprotju z obstoječimi odredbami, si je sindikalna podružnica prevzela kot prvo nalogo, da elmprej to odpravi.

Kakor pa drugih krajih, kjer se izvaja reorganizacija odborov in se ustanavljajo kmetijske - ekonomske komisije, tako so tudi v Pomjanu izvolili v odbor 10 članov ki prevzamejo vsako določeno delo in odgovornost da bodo dovarili, izvoljeni v odbor podružnice, zbrali sodelavce med naj. boljšimi kmeti, ki bi se skrbeli za selekcijo semen, za dvig živinoreje, za družništva itd.

Da bodo sindikati kos svojim nalogam za dvig skupnega blagostanja, v pogojih ljudske oblasti, se organizirajo po vseh sindikalnih podružnicah posebne komisije za selekcijo semen, graditev hlevov, dvig živinoreje, strokovna kmetijska predavanja, preskrbo umetnih gnojil, evidenco setve, nagrade najboljšim kmetom, obdelovanje vse zemlje, razširjenje in dvig kmetijskega zadrugištva ter skrb za bonifike. V Ankaranu, v Pučah, v Pomjanu, v Semečah so bile že postavljene te komisije in že delujejo. Na ta način bodo vsi kmetje zainteresirani korist skupnosti. Dobre posledice pa bodo v kratkem vidne.

V okviru gospodarske razstave

so kmetijski sindikati priredili s sodelovanjem kulturnega odseka pri okrožnem odboru kongrese vseh panog kmetijstva. Vsak dan so bila predavanja in kongresi. Uspeh je bil dober, udeležilo se je kongresov mnogo kmetov, ki so pogosto posegli v diskusijo. Po kongresih so si vsi ogledali razstavo, kjer jim je agronom razkaval in tolmačil, kar jih je najbolj zanimalo.

Tudi kmetijski sindikati so se udeležili dvomesečnega tekmovanja. V tem času se je vpisalo 572 novih članov, uredili so 6 novih sedežev, ustanovili dve sindikalni podružnici, napravili hleve za 41 plemenskih svinj, uredili notranjo administracijo in znatno pomagali pri graditvi zadrugišnih domov in v pripravah za gospodarsko razstavo v Kopru.

77 udarnikov, ki so bili odlikovani ob koncu dvomesečnega tekmovanja, je šlo na brezplačni izlet po Sloveniji. Med temi udarniki so bili Slovenci, Italijani in Hrvati. Ogledali so si Maribor, Ljubljano, Ptuj, zlasti pa kmetijske obdelovalne zadruge po Stajerskem. Povsod so jih prav prišerno sprejeli. Videli so, kako se je po Sloveniji utrdilo kmečko zadrugištvo, in se na lastne oči prepričali o neresničnosti raznih klevet.

## Jugoslovanski delavci na kongresu

### ENOTNIH SINDIKATOV JUGOSLAVIJE:

### NAČRT LETA 1948, NAJVAŽNEJŠEGA V PETLETKI, BO ZMAGOVITO IZPOLNJEN

Na kongresu ES Jugoslavije polagajo jugoslovanski delavci račune o svojem delu. Tako so povedali, da so v letu 1945-46 obnovili 881 porušeni in poškodovani podjetji, 45 poplavljenih in poškodovanih rudnikov, 5037 javnih postopij, 54.894 gospodarskih postopij, 275.000 stanovanjskih postopij, 5938 km cest, 55.283 metrov mostov, 6756 km železniškega tira, 31.197 m železniških mostov, 22.063 metrov železniških predorov in 3378 železniških postopij. S tem so omogočili, da je bila v mnogih podjetjih že leta 1945 produkcija ne samo obnovljena, marveč tudi dosežena njena

predvojnica raven.

V letu 1947 je sodelovalo v socialističnem tekmovanju 720.000 v proizvodnji zaposlenih delavcev. Plan industrijske proizvodnje v letu 1948 je v primeri z letom 1947 za 61% večji.

Kot rezultat socialističnega tekmovanja se je v Jugoslaviji pričelo razvijati

celo gibanje udarnikov, novatorjev in racionalizatorjev.

Doslej je bilo proglašanih 105.016 udarnikov, 927 novatorjev in 2655 racionalizatorjev.

Poleg teh novatorjev in racionalizatorjev je v Jugoslaviji še na desetisoče delavcev, ki so s svojimi čepirami majhnimi predlogi v veliki meri prispevali k nenehnemu naraščanju produktivnosti dela.

Djuro Salaj, ki je podal poročilo centralnega odbora ESJ na tem kongresu je upravičeno izjavil »v stari Jugoslaviji delavski razred ni bil zainteresiran na tem, da bi dvigal storilnost dela, ker je to pomenilo večje izkoriščanje in povečanje ekstraprofita peščici izkoriščevalcev. V Federativni ljudski republik Jugoslaviji pomeni borba za večjo storilnost dela, borbo za socialistično zgraditev naše države, za boljše in srečnejše življenje delovnega ljudstva. Zato se delavski razred Jugoslavije kljub vsem težavam vztrajno in požrtvovalno bori za izpolnitev prvega petletnega plana.

»Leto 1948 je nenavadno pomembno, celo usodno v tej petletki in izjavil tov. minister Boris Kidrič,

ko je pozdravil kongres v imenu CK KPJ. Nadaljeval je, da je bil vzpon glede na planske naloge vse petletke v letu 1947 razmeroma majhen, v letu 1948 pa je silno porasel. Vzpon v letu 1948 je nujno potreben, da bodo doseženi pogoji za normalno dviganje in da bodo povzdignjene panoge, ki še vedno zaostajajo. To pomeni, da je bilo treba od leta 1947-1948 v posameznih panogah doseči večji vzpon, kakor bo potrebno od leta 1948-1949 in celo, kakor od leta 1949-1950. V tem je eden vzrokov, zakaj je leto 1948 usodno, zakaj zahteva v mnogih panogah posebne napore in zakaj se posamezna zaostajanja tako ostro kažejo.

Drugi vzrok je v tem, da je morala Jugoslavija v tujini plačati velike predujme za stroje, ki jih še ne more izdelovati doma. Tretji vzrok je v tem, da so morali izvoziti v letu 1947-1948 precej žita, da so krili bilanco izvoza in uvoza, kar pa letos ne bo treba. Četrty vzrok je pa v tem, da so v letu 1948 stopili še z neznanimi možnostmi proizvodnje in da je bilo treba zaradi tega vložiti posebne napore, da so odkrili in izkoristili tudi te, leta 1947 še neznane rezerve, ki pa imajo veliko vlogo za nadaljnje izpolnjevanje petletke.

Tov. Kidrič se je dotaknil znane kampanje proti Jugoslaviji, potem pa nadaljeval: »Danes pa moramo naglašati, da bo plan usodnega leta 1948, kljub vsem okoliščinam v celoti in odločilnih panogah zmagovito izpolnjen.

To bo možat odgovor jugoslovan-

skega delovnega razreda na breznačelno in nesocialistično kampanjo proti naši državi.

»Našega delavskega razreda vsega našega delovnega ljudstva in naše dežele ne more nič odvrtiti od zvestobe stvari socializma, ZSSR in socialističnemu taboju. Toda hkrati ne more našega delavskega razreda nič prisiliti, da bi se umaknil pred obrekovanjem, da bi priznal za resnico to, kar je laž, da bi proglašil za pravico krivico in da bi odpovedal zvestobo partiji in vodstvu, ki ga je povedlo v revolucijo, kakor k oblasti, k strmoglavljenju gospodarstva kapitalistov in izkoriščevalcev v graditev socializma.

Dejal je še: »Zgodovina pa bo morala na žalost ugotoviti, da je ta kampanja eno najbolj žalostnih, najstrahotnejših poglavij v slavrem, z žrtvami, zmagami in revolucionarnim

idealizmom polnem delavskem gibanju.

Plansko leto se bo moralo razvijati pod zastavo

organiziranega povečanje delovne produktivnosti,

borbe za realne norme, največjo racionalno organizacijo delovnega procesa, borbe proti pojavom delovne ne-discipline, za novo racionalizacijo, od najmanjše do najpomembnejše, borbe za domačo produkcijo zlasti tistih strojev, s katerimi bodo mehanizirana gradbena, gozdna in rudarska dela, predvsem pa tista, ki požro veliko delovne sile.

Dejal je, da je potrebna konkretna kritika vzrokov slabe kvalitete,

taka, ki bo vzkroke odpravila.

Odpraviti je treba vsako birokracijo v preskrbi. Pri tej kritiki je potrebno razlikovati dvoje: objektivne težave, ki bodo odpravljene med izpolnjevanjem planskih nalog ter one, proti katerim se borimo z vsem našim planom in ki izhajajo iz vzrokov vsakdanjih nepravilnosti pri preskrbi, torej vzrokov, ki jih je lahko s pravilno kritiko odstraniti. Te vzkroke je treba kritizirati. Reakcija bi seveda želela, da bi delali nasprotno, da bi kritizirali te težave, ki jih je mogoče izpolniti šele z izpolnitvijo prejšnjih planskih nalog. Hoteli bi, da bi s tem širili nezaupanje v izpolnjevanje našega plana, na drugi strani pa bi bili v kritičnem, malomarnem odnosu do napak, ki jih je mogoče odpraviti.

Za zaključek je tov. Kidrič dejal: »Leta 1949 se bo treba koncentrirati na osnovne objekte petletnega plana in poostriiti

plansko disciplino.

»Pot naše partije, našega delavskega razreda, vseh naših narodov in naše dežele je slavna, ker smo bili vedno sposobni gledati resnici v oči, ker smo vzgajali sebe in delavski razred v nepremagljivi vztrajnosti za dosego pravičnih ciljev. »Ta bistvena lastnost našega delovnega ljudstva pod modrim vodstvom tovariša Tita in naše Partije bo zagotovila zmago socializma v naši deželi in zagotovila prej ali slej tudi zmago našega pravičnega marksistično-leninističnega stališča v tej krivični kampanji.

Da rešijo goličave pred nadaljnjim propadanjem

## V Sloveniji bodo pogozdili 4245 ha

Da bi rešili, kar se še rešiti da, dokler ne bosta veter in voda odnesla še zadnje ograde zemlje na Krasu in da popravijo zablode brezvestnih izkoriščevalcev gozdov, je zvezna jugoslovanska vlada povečala petletni načrt za pogozdovanje. Po tem popravku bo Slove-

nija pogozdila 1447 ha goljav, in izpolnila gozdna zemljišča s pogozdovanjem na površini 1451 ha. Zato bodo vsadili samo v Sloveniji 10 milijonov drevesc. Iztrebiti in očistiti pa bodo morali 4246 ha in s tem izboljšali gozdna zemljišča in gozdove.

Same številke povedo veliko, v praktičnem smislu pa pomenijo postopno oživljanje našega Krasa, za varovanje kraških zemljišč pred nadaljnjim propadanjem.

Pogozdovanje kraških zemljišč je seveda težavno in zahteva še posebno skrb in nadzorstvo strokovnjakov. V Slovenskem Primorju bodo s pogoditvijo 613 ha pridobile nove gozdne površine. Zlasti pa bodo pazili na že obstoječe gozdove in sejali seme gozdnih rastlin v razredčenih gozdovih po Krasu. Sedaj vodijo na terenu samem delo tri sekcije, ki imajo sedeže v Ilirski Bistrici, Gorici in Sežani.

Pri pogozdovanju bodo v Sloveniji upoštevali tudi nekraške pokrajine.

Vse dosedanje akcije so imele v Sloveniji, kakor tudi v ostali državi vedno velik uspeh. Načrti za pogozdovanje so bili preseženi, predvsem zato, ker je ljudstvo pri pogozdovanih akcijah množično sodelovalo.

Sedaj so v Sloveniji velike akcije jesenskega pogozdovanja. Trajale bodo vse, dokler bo vreme ugodna. Pričeli so s pogozdovanjem najprvo v zgornjih legah, nakar bodo prešli šele na nižje lege. Velike pogozdovne akcije so sedaj v teku zlasti na Hrvaškem in v Hercegovini. Velik doprinos za znanstveno rešitev pogozdovanih vprašanj opravlja tudi v ta namen ustanovljen zavod v Splitu.

## Jeseniški kovinarji tudi v gorah izpolnjujejo petletni načrt

»Jeseničane bi prav težko odlegnili od njihovih strojev« nam je dejal pred kratkim nekdo, ko nam je pripovedoval, kako Jeseničani delajo in s kakšno voljo in poletom dajejo na trg vedno nove proizvode.

Potem pa nam je zaupal še največjo jeseniško »bolezen« — njihovo ljubezen do gora.

Ne samo, da hodijo na gore in poznajo na njih sleherni kotiček in stezico; pripravljajo tudi nove poti na njih in grade nova majhna zavetišča, ki potem služijo smučarjem in plezalcem. Tako ono Za Akom, kjer smučajo vse leto, v Veliki Drini, pod Skrlatico ter pod Rokavi.

Pravijo, da se še ni posušil marsikateri žulj podjetnih Jeseničanov od tedaj, ko so utirali novo pot z Vršiča skozi Okno na Prisojnik. Speljali so jo tako mojštrsko, da je tudi za neizkušene planince popolnoma varna. Zdej so pa zgradili že četrto gorsko zavetišče, bivač, na Kriških podih pod Dolkovo Spico.

Jeseničani so se morali kar podvzati, če niso hoteli, da jih prehitijo jesen. Vedno bolj je nam-

reč rdelo gukovje, zažarelo je kot ognjen zubeč, ki se je vedno bolj dvigal in se končno zvil z zlato barvo mecesnov. Tako se pač kaže jesen v gorah in ni je mogoče ustaviti. Toda to pot se niso ustavili niti Jeseničani. Pohiteli so s svojim delom v tovarni v pro-



V Gozd Martuljku

## KRONIKA

Ministrstvo za noosvobodjene kraje je bilo ustanovljeno na predlog predsednika vlade FLRJ. Ustanovljeno je bilo glede na potrebe družbenega, gospodarskega in kulturnega življenja krajev, ki so bili priključeni FLRJ. Za novega ministra je bil imenovan Večeslav Holjevac, prejšnji šef jugoslovanske vojaške misije v Berlinu.

Letni proizvodni plan je izpolnila že cela vrsta tovarn. Tako bodo, kor poročajo, do proslavltve dneva republike v beogradski tovarni dvigal »Velja Stojkovič« izpolnili še dodatni delovni plan. Prav tako so izpolnili plan v tovarni kovčegov v Domžalah.

»Rusko vprašanje«, najnovejši film sovjetske proizvodnje so pričeli predvajati v Beogradu v kinu »Balkans«.

Zaradi pravilnega razporeda so železnice v Jugoslaviji povečale svojo kapaciteto. V septembru so natovorili 6171 vagonov več kakor v avgustu.

Stanovanjska postopja grade v Smartnem pri Velenju za delavce in nameščence velenjskega rudnika. Opeko za zgradbe oskrbuje domača opekarna.

V Delavskem domu so dogotovili novo jedilnico za 120 članov. Zgradili so kinodvorano, kjer se predvajajo kinopredstave in dramske prireditve. Poleg internata, ki je bil dograjen lani, so začeli kopati temelje za novo internatsko poslopje, kjer bo prostora za 120 gojencev industrijske šole. Ko bodo prihodnje leto zgradili še eno internatsko poslopje in industrijsko šolo, bodo sedanje zgradbe preuredili v stanovanja.

Po dograjeni progji Stališe - Lupoglava bodo zgradili še progjo Vranje Reka. Postaja Vranje bo vezala obe progji. Skozi Učko bodo morali zgraditi 6,5 km dolg predor. Odobrena je tudi zgraditev proge Pazin-Poreč.

3000 mladincev je začelo 20. septembra delati na dvojnem železniškem tiru Beograd-Zagreb. Dosegli so že lepe delovne uspehe.

Ker vsebuje tobakno seme 30% olja, bodo iz njega izdelovali jedilno olje. V tem letu bodo pričeli z zbiranjem in oddajo semena. Pridelovalci bodo prejeli 50% olja oddane semena.

CK KPS je v oktobru izdal drugo številko svojega glasila »Delo«, ki ima v borbi KPJ že lepo tradicijo. Začelo je izhajati po prvi svetovni vojni v Trstu, pozneje v Parizu, kjer sta bila urednika Edvard Kardelj in Boris Kidrič, Ivan Regent pa je uredil nekaj števil, ki so v tem času izšle v Ljubljani. 1940 je izhajalo »Delo« ilegalno v Ljubljani do 42, ko je začela ponovno izhajati »Ljudska pravica«. Letošnji letnik je 17. Ureja ga dr. Jože Potrč.

Spremembe v vladi LRS so bile izvršene po odločitvi Prezidija LRS. Tako je prevzel dr. Jože Pokornj posle predsednika Komisije za zakonodajo in organizacijo državne uprave, Viktor Repič posle predsednika Komiteja za zunanjo trgovino, Jože Borštnar pa je prevzel posle ministra za trgovino in pravosodje. Na novo je bil imenovan univ. prof. dr. Helior Modic za ministra pravosodja, Tone Sušteršič pa za ministra za lokalni promet.

Betonirajo temelje s posebnim črpalko na stavbah gradilišča Novega Beograda. Z njo dvignejo v eni uri 16 kub. metrov betona 40 m visoko ali 400 m daleč. Prej je bilo za to delo potrebnih 300 delavcev, zdaj pa jih je dovolj 60.

OPEKE je občutno primanjkovalo v Sloveniji. Zdej so zgradili veliko število poljskih opekarn, v večjih elektrarnah pa delajo brigade z 2300 mladinci v urah, ko opekarnice ne izdelujejo opeke za planske potrebe. Z osnovanjem mladinskih brigad je bila rešena ovira, ko je primanjkovalo opeke. To bi tudi veliko pripomoglo k pravočasni izgradnji združnih domov.

# Umetnost - Prosveta

## 10 LET „Kratke zgodovine VKP (b)“

1. oktobra 1938. leta je izšla zgodovina Vsevezne komunistične partije (boljševikov). Komunistične partije Francije, Nemčije, Anglije, Amerike in Italije so takoj ob izidu izdale proglas, v katerem označujejo izid «Kratke zgodovine VKPb» kot enega najvažnejših dogodkov v svetovnem komunističnem gibanju.

To je prva knjiga, ki vsebuje enciklopedijo ved s področja marksizma-leninizma. V njej je teoretično pojasnjeno najvažnejše zgodovinsko obdobje, v katerem je razredna borba postala zavestna in vse ostrejša proti imperializmu za zmago proletariata. Iz knjige je jasno razvidno, da je leninizem nadaljevanje marksizma v posebnih pogojih, ki jih ustvarja imperializem. Razvidno je, kako je Marcova teorija v proletarski revoluciji pod vodstvom Lenina zaživela in se uresničila.

Kratek kurz VKPb nam poleg borbe proletariata za zmago nad imperialisti opisuje tudi notranjo borbo, ki so jo komunisti imeli s profirevolucionarji, intervencionisti, z vsemi, ki so skušali ovirati razvoj socializma.

Zgodovina VKPb uči, da ni «neomejenih» družbenih ustrojev, «večnih načel» privatne lastnine, dalje, da so revolucionarni prevrati proletariata neizogibni.

Ta knjiga, ki tako zgoščeno opisuje zmogovito borbo proletariata ter obenem jasno tolmači marksistično in leninistično teorijo dialektičnega in historijskega materializma je postala predmet glavnega študija v partiji, ker so klasični marksizma in leninizma poudarjali važnost spoznavanja te teorije.

Ne samo v partijskih krogih, prav usem demokratičnim množicam pred veliko drugo svetovno vojno je poznavanje kratke zgodovine VKPb pripomoglo k pravilnemu razumevanju dogodkov, ki so se bližali. Zgodovina VKPb je postala stvarna knjiga milijonov. Samo v Sovjetski zvezi so v desetih letih tiskali v 63 jezikih v nakladi 34.210.000 izvodov. V Jugoslaviji pa je bila knjiga izdana sedemkrat v 360.000 izvodih. Prav posebno važnost so nanjo polagali voditelji jugoslovanskih komunistov. Tito je že 1939. leta v imenu CK Komunistične partije Jugoslavije izjavil, da mora sleherni član partije proučiti zgodovino VKPb. Kratki kurz VKPb je tako postal osnovni učbenik, ki se je vedno bolj in bolj širil med delavci, mladino in naprednimi kmeti.

Knjigo so že pred drugo svetovno vojno tiskali ilegalno v tiskarnah, s ciklostilom in sapirografom ter jo celo prepisovali na roko. Ko je izbruhnila svetovna vojna, pa so naše partizanske tiskarne pod naj-

težimi pogoji ponovno tiskale Zgodovino VKPb, tako da je vsak borec in terenski delavec lahko dobil svoj izvod, kajti zahtevali so, da se kljub srđiti osvobodilni borbi nikakor ne sme zanemarjati sistematične, teoretične in politične vzgoje kadrov, kar se najbolje lahko doseže s «kratkotko zgodovino VKPb». Borci na fronti in v zaledju so knjige, na katerih je bilo napisano: Cuvaj to knjigo kakor svojo puško in glavo» res hranili kot največjo dragocenost. Na zgleđih boljševiške partije so se kovali naši jugoslovanski borci in zvesti načelom Marxa in Lenina tudi dosegli tako sijajno zmago.

Po drugi svetovni vojni, ko imperializem ponovno z vso silo napada demokratične dežele, je nujno, da se tudi nepartijski spoznajo z načeli marksizma-leninizma, da bodo lahko kljubovali novemu sovražniku.

## Peter Petrovič Njegoš



1. novembra 1811. je bil rojen pesnik nesmrtnega «Gorskega venca». Bil je vladika v Crni gori. V težkih predmarčnih dneh je skušal utrditi svojo državo proti zunanjim sovražnikom in jo dvigniti na znotraj. Z zmago reakcije po revoluciji 1848 pa je bilo njegovo prizadevanje, da bi osvobodil južne Slovence, uničeno. Razočaranje ga je strilo in umrl je že leta 1851. Pokopan je na vrhu Lovčena.

Izmed njegovih pesniških del je največje «Gorski venec». To je pesem svobode, pripravljenost na žrtve, misel na osvoboditev ter brezkompromisni boj proti tujemu nasilju in proti domačemu izdajstvu. «Gorski venec» je danes bolj živ kakor kdaj koli poprej.

## NOVE KNJIGE

Slovenski knjižni zavod nam je poslal nove in ponovno natisnjene knjige:

Ivan Tavčar: «1900» z ilustracijami Maksima Sedeja. «4000» je protiklerikalna satira, ki je nastala ob koncu prejšnjega stoletja in je duhovita ilustracija srednjeveških, fevdalno - družbeno - političnih ciljev klerikalizma Tavčarjeva novela je tudi v današnjih dneh aktualna, ker odkriva in biča reakcionarni klerikalizem, ki je tudi v času osvobodilne borbe hotel ovirati razvoj napredne miselnosti.

«Makedonska poezija». To je do sedaj edina antologija makedonskega pesništva. V krasno opremljeni

zbirki so zastopani večinoma mladi makedonski sodobni pesniki, le Konstantin Miladinov in Rajko Zinzifov pripadata starejši generaciji. Pesnik Kostaracin pa je padel v narodno osvobodilni borbi.

Makedonske pesmi so prevedli na slovenski jezik vidni slovenski pesniki, uvodno besedo pa je napisal dr. Fran Petrič, profesor univerze v Skopju.

Fran Milčinski - Fridolin Zolna: «Cvetje in trnje izpod peresa Fridolina Zolna». Ta izbor obsega 22 povesti in črtic iz slovstvenega dela makedonskega humorista Milčinskega. Njegovo pripovedovanje je vedro in lahkotno, v svojih delih se vešča s pikrostjo in hudomušno ironijo posmehuje malomeščanstvu in njegovim slabostim. Knjigo je uredil dr. A. Slodnjak.

Mala politična knjižnica je izdala brošuro «O osvobodilni borbi grškega ljudstva», ki kaže politično, ekonomsko in socialno ozadje velike borbe grškega naprednega ljudstva v borbi z mednarodno reakcijo.

## NAŠI GLEDALIŠKI UMETNIKI se pripravljajo na Shakespeareovo komedijo „Kar hočete“



Režiser M. Kosec pažljivo spremlja igralce pri skušnjah

Nekaj minut manjka do devete ure jutraj. V paviljonu tam na hribu Sv. Vida postaja vedno bolj živahno. Obrazi, znani iz mnogih najrazličnejših prizorov na tržaških deskah stopajo predme: Skopuh, Silveli, Kantor, Maks... Danes so taki kot vsi drugi ljudje: kade še zadnji cigareto, nekateri drže v rokah tekste svojih vlog, pogovarjajo se med seboj ter čakajo, da začne z vajo.

Tedaj pokliče režiser Milan Ko-

sič: «Prvo dejanje, tretji prizori! Začnimo!»

Največja sveta soba paviljona služi za oder. Ob steni stoji stopnišče prav za prav del odra, ki je dvignjen in ki odlično poživlja dejanje, ko igralci izmenjujejo mesta in se poslužujejo vzvišenega odra takrat, kadar hočejo svoje besede čimbolj poudariti in je potrebno, da posamezne osebe čimbolj izstopijo. Vse dogajanje pred nami je tako nepriljeno in čeprav vadijo le posamezne prizore, teče, kot bi imeli igralci že nekaj mesecev vaje za seboj. V resnici pa študirajo to delo komaj dobre tri tedne.

In čeprav so igralci oblečeni v svoje navadne obleke, te že po prvem prizoru, ki ga pred teboj razvijajo, potegnejo s seboj in vživijo se z njimi v komedijo «Kar hočete», ki jo je napisal veliki angleški pisatelj dram in komedij Wiliem Shakespeare, ki je živel od leta 1564 do 1616.

Tovariš režiser Milan Kosič je dejal:

«Shakespearea cenimo kot enega največjih pesniških genijev sveta. In čeprav je živel in pisal svoje umetnine pred štiri sto leti, je njegova umetnost še vedno tako živa, kakor je bila takrat. Ničče ni tako jasno in smelo odkril globino človeške duše, kakor prav Shakespeare v svojih dramah, ki so najboljše na svetu. Prav tako je velik mojster in komedijah: v njih nam pod sicer lahkotnim videzom odkriva globine človeškega bistva.

Prav zato se je Slovensko narodno gledališče odločilo, da uprizori eno izmed njegovih del, ki jih tržaški Slovenci še niso videli. Tako bomo v Trstu spoznali enega največjih genijev sveta, obenem pa bomo poslušali čudovito besedo Otona Zupančiča, ki je delo prevedel.

Drame in komedije Wiliema Shakespeara so orjaške, zahtevajo številčni in izkušeni ansambli, večkrat tudi mogočne scene. Tržaško gledališče, ki razpolaga z večinoma mladimi igralci in katerga le nekaj članov je že kdaj igralo Shakespeareove igre, si je izbralo komedijo «Kar hočete», ker je za naše razmere skoro edino zmožljivo delo.

Komedija «Kar hočete» je lahko razumljiva, vesela in prijetna in prepričan sem, da bo občinstvu ugajala!»

O tem smo prepričani tudi mi, ki smo gledali skušnjo in spoznali del velikega truda, ki ga vsi v gledališču vlagajo v priprave za premiero. Brez dvoma so se mlajše moči našega gledališča prav pri študiranju Shakespeareove komedije marsičesa naučile. Kakor so povedali, so se z veseljem in navdušenjem lotili študiranja, obenem pa tudi s spoštovanjem do pisatelja in s po-

nosom — kajti igralci Shakespeara — to je za vsakega igralca odlično vanjel Zupančičev prevod je pesem in v tej pesmi pride vsa lepota in melodičnost slovenske besede do polne veljave. Vsi tisti, ki igrajo, skušajo digne besede čim lepše podati poslušalcu, da bodo tako tudi v njem zbudili ponos, da je Slovenec, da je član kulturnega naroda.

Ko gledaš znane obraze, občutiš, da je vsak igralec dal sebe vsega v to delo, da bi čimbolj dvignil skupnost in tako čast slovenskega gledališča, ki je ponos Slovencev v Trstu.

Režiser Kosič je opranil in se vedno opravičila veliko delo. Tržičan mora znati in moči vse.

«No, dajmo še enkrat! Ne tako, malo bolj nežno ga vabi! Takole».



«Spletkarja» v komediji «Kar hočete»

Ze izgovarja režiser besede mlade grofice.

Nato dvoboj, prvič na deskah slovenskega gledališča v Trstu.

«Živahno! Raztresen, brani se, poskakuj!» in režiser kot izvežban sabljač ponavlja kretnje igralcev, da bi mu vili čim več pristnosti in življenja. Režiser zna vse, režiser je povsod. Ne samo za režijo in za ves potek predstave, za vse je odgovoren, vse je premislil, vse oskrbel:

Težka je bila izbira zasedbe. Po njegovih nasvetih je akademski slikar Bogdan Grom pripravil scenarij in to tako, da dejanje ne bo prekinjeno, da ne bo med posameznimi prizori odmorov več kot za pol minute. Posamezne prizore pa bodo vezale glasbene medigre.

Celo za obleke je skrbel režiser. Izbral blago in kroja, domača gle-



Viola in vilež Bledica se dvobojujeta

## Kulturne drobtine

V Ljubljani so organizirali od 10. do 17. oktobra prvi festival izključno ljubljanskih kulturno prosvetnih aktivov. V okviru festivala je bilo 26 prireditev. Sodelovali so pevci, godbeniki, solisti, igralci, pesalci, lutkarji in fizikulturniki, dalje znanstveniki, umetniki šole in drugi. Na festivalu je nastopilo 52 ljudsko - prosvetnih aktivov z 2358 člani. Množične nastope je obiskalo okrog 64700 ljudi. Programi koncertov in ostalih prireditev so bili skrbno izbrani.

V festivalnem tednu je bil izročen javnosti mestni kulturno zgodovinski muzej.

Na festivalu sta bili prvič izvajani pesmi «Pesem dela» Radovana Gobca in Simonittijeve «Naša petletka», ki sta dosegli najboljše ocene pri natečaju množične pesmi.

21. oktobra je gostoval v Ljubljani državni simfonični orkester iz Zagreba pod taktirko Milana Horvata. Poleg domačih komponistov Papandopula in Gotovca so predvajali tudi Čajkovskega Peto simfonijo v e-molu.

Istega dne je bila otvoritev nove sezone ljubljanske Drame s krstno predstavo Braško Krefca «Kranjski komedijanti». Dejanje je borba A. T. Linhart, V. Vodnika in ostalih članov Zoisovega krožka z avstrijsko politično upravo za uprizoritev «Zupanove Micke». Delo je režiral avtor.

Društvo za kulturno sodelovanje Hrvatske s Poljsko je v želji, da spozna javnost z gospodarskimi, političnimi in kulturnimi prilikami v današnji Poljski, izdalo Zbornik originalnih in prevedenih člankov, ki obravnavajo sodobno poljsko problematiko.

Na Dunaju je umrl v visoki starosti Franc Lehar, komponist mnogih operet, izmed katerih si je «Vesela vdova» osvojila vse svetovne odre. Lehar je bil nekaj časa tudi dirigent vojaške godbe v Trstu in Pulju.

dališka krojačnica pa je izdelala po načrtih renesančne obleke. Iz Milana so dobili lase in v svoji domači česalnici izdelujejo lasulje.

Naše slovensko gledališče v Trstu si samo izboljšuje z največjim trudom in poštovanostjo pogoje za delo. V takih prilikah ima uspeh še posebno visoko ceno.

Premiera Shakespeareove komedije «Kar hočete» bo v petek 5. novembra v dvorani prosvetnega društva Skamperle pri Sv. Ivanu. Nastopil bo skoro celotni ansambel, glavno žensko vlogo pa bo igrala Stejka Drovc-Babič, ki igra v prvem slovenskem filmu, katerega bodo čez nekoliko dni vrteli v Ljubljani.

## Prosveta med ljudstvom

Od 15. do 21. oktobra so bili pevci «Slavka Skamperle» na turneji po Srbiji. Nastopili so dvakrat v Beogradu, Kragujevcu in v Subotici. Koncerti, ki jih je vodil dirigent Franc Venturini, so povsod umetniško uspeli. Solistka Kozem Rožica pa je s svojim lepim in dovršenim petjem navdušila občinstvo. Zbor in solistka sta sprejela od vseh mestnih in državnih institucij ter sindikatov mnogo spo-minov in darov. Kozem Rožica je med drugim prejela v Kragujevcu tudi šumadinsko narodno nošo.

O turneji bomo obširneje pisali prihodnjič.

Kulturna prireditev v Simon Jenku.

V četrtek 21. oktobra je bil v «Simon Jenku» kulturni večer. Po govoru upravnika dijaškega doma v Trstu prof. Benuliča je bil zabavni večer, ki ga je vodil Božo Podkrajšek. Čisti dobiček je dobila Dijaška matica v Trstu.

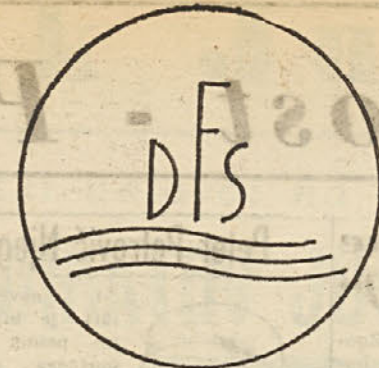
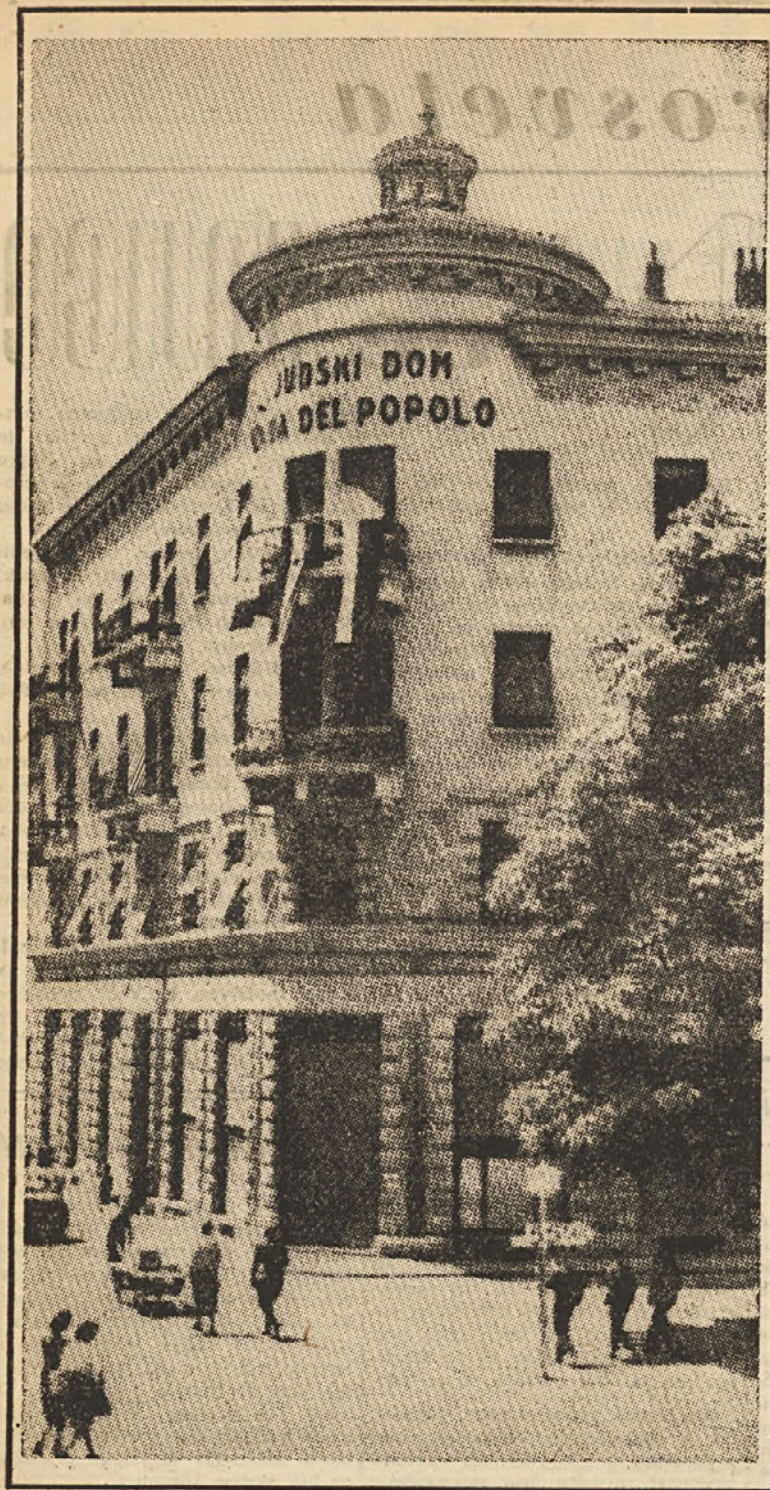
Deseta uprizoritev «Miklove Zale» na Proseku.

Openči so s skrbno pripravljeno

igro «Miklova Zala» nastopili v nedeljo 24. oktobra že desetič. Openči so to pot ponovno dokazali, da je pot resnega dramskega dela openske, proseške in kontovelske dramske skupine pravilna.

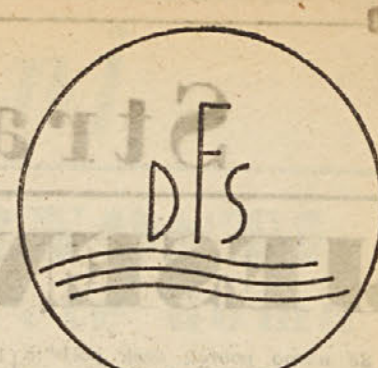
Vzporedno z gospodarsko razstavo so bili v Kopru večer za večerom kulturne prireditve. Na razstavišču so bili pevski koncerti in koncerti godb na pihala iz Cezarjev in Pobegov iz Buj in godba jugoslovanske armade. V gledališču «Ristoria» pa so bile vsake večer prireditve raznih umetniških skupin.

Največje zanimanje je vladalo za nastop opernega ansambla z Reke, ki je v italijanski odigraval Rossinijevo komično opero «Seviljski brivci». Ki so jo ponovili tudi v Piranu. Velik kulturni dogodek za Koper je bil simfonični koncert orkestra zagrebske filharmonije pod vodstvom dirigenta M. Horvata. Slovensko narodno gledališče pa je igralo v tem tednu v Kopru «Primorske zdrahe» in «Desetega brata». Nad vse pričakovanje lepo je uspel v četrtek 21. t. m. «Kulturni večer mladine».



# SLOVENSKI GORIČAN NOČE BITI VEČ ROB

## Sam hoče odločati o svoji usodi



V nedeljo 31. oktobra bodo Goričani poklicani na volitve, da izvolijo nov občinski svet, ker je sedanji bil postavljen v času anglo-ameriške okupacije. Gorica dobiva počasno obliko, ki ji je že znana od prejšnjih volitev ter si nadeja svoj volivni papirnati plašč. Volitve bi morale biti že 5. septembra, toda italijanske stranke so z rovarjenjem dosegle, da jih je gospod prefekt odložil na 31. oktober.

Jasno je, da Slovenci nikakor niso mogli mimo tega dogodka, ki jih direktno prizadeva. Predolgo vrsto let so občutli težko gospodarstvo tujcev in občinskih zadevah, da ne bi pri volitvah zahtevali svoje besede. Dem. fr. Slovencev v Italiji je kot zastopnica slovenske manjšine predstavila svojo kandidatno listo zvesta svojemu programu, ki pravi v prvi točki, da ima DFS vsa moralna pravica in dolžnost zastopati in braniti slovensko narodno manjšino.

Demokratska fronta Slovencev je s samostojnim nastopom pri občinskih volitvah potrdila željo slovenskih občanov. Slovenci hočejo imeti besedo v upravi, ki nadzoru. Je mesto mešanega prebivalstva ter vas čisto slovenskega značaja. Do leta 1926, sta bili samostojni občini Stanzrež in Podgora, kasneje priključeni goriški občini. Od tega leta dalje so občani omenjenih vasi prispevali le kot redni in vestni davkoplačevalci, ne da bi jim občina kaj dala.

### Predvolivne spletke

Samostojni nastop demokratske fronte Slovencev pri volitvah je pa izrazil sra skoro vseh italijanskih strank v Gorici, ki tomlažejo soudeležbo Slovencev pri občinski u-

pravi kot ogroženje italijanstva «Svete Gorice».

DFS je namreč zbrala potrebne podpise za predložitev liste, na kateri so imena ljudi, ki jih je ljudstvo samo na demokratskem način izbralo in predlagalo. Medtem ko je Fronta stvarno delala in se vestno pripravljala, so italijanske stranke rovarile, da bi dosegle odgoditev volitev. V italijanskih kro-

goriški občini devet list. DFS je morala ponovno ponoviti vse priprave, zbirati podpise in je uspela položiti kandidatsko listo drugič.

Za 40 mest občinskih svetnikov je bilo predlaganih 220 kandidatov. Prva v vrsti je lista Komunistične partije Italije z 12 kandidati, med njimi nekateri Slovenci. Na tretjem mestu je Krščanska demokracija s seznanom 40 imen, ki pred-

stanovnem sestanku teh skupin smo slišali, da limajo predvsem namen braniti ogroženo italijanstvo Gorice. Se več, podtajnik demokratske stranke poslanec Taviani je celo preteklo nedeljo na Tešlovadnem trgu na prvem javnem zborovanju povedal, da ima njegova stranka pred seboj dva sovražnika: Slovence in komuniste. Slovenci se zavedajo jeze in besa, ki je povzročil samostojni nastop DFS pri gospodih šovinističnih krogov in vedo predobro, da bi pomenilo nesodelovanje v občinskem svetu za dobo petih let le to, da bili slovenski občani zastopavljeni, preganjani in ne deležni istih pravic kakor ostali italijanski sosesčani in sodržavljeni.

## PROGRAM

VOLIVCI IN VOLIVKE SLOVENCII

Po dolgih letih nevolčevskega zatiranja in po uničenju fašizma, katerega smo pomagali rušiti z vsemi našimi silami, smo si priborili demokratske pravice. Med temi je tudi pravica, da sodelujemo v goriški občinski upravi. To bomo dosegli, če bomo v nedeljo 31. oktobra 1948 strnjeno volili za kandidate Demokratske fronte Slovencev, ki se vam predstavljajo z naslednjim programom:

Slovinci zahtevamo:

- 1 da se uvede dvojezično uradovanje v vseh občinskih uradih in podrejenih podjetjih. Prav tako morajo biti v vseh občinskih uradnikih, v vseh odborih in komisijah mora biti številno slovensko zastopstvo;
- 2 da se namesti v vseh uradnih službah, v vseh odborih in komisijah mora biti številno slovensko zastopstvo;
- 3 da se postopa s slovenskimi in italijanskimi sosesčani; da se uradnikom po razumni pretvezami, ker so Slovenci, in da se namestijo letjnih sorazmerno po številu;

### Slovenski izobčenci so nastavili limanice...

Poleg list, o katerih smo pisali, je Slovenska demokratska zveza

stavljajo večino doma, trgovce, industrijce ter sploh premožnejše ljudi. Saragatovi nastopajo prav tako s polno listo. Socialisti pa se niso predstavili v znak protesta zaradi napada na poslanca Santija. Od ostalih list sta dve nedvisni, in sicer ena za obujenje Goriške «Santa Gorizia»; italijanska republikanska stranka ima tudi svojo, na zadnjem mestu je «Movimento sociale italiano», ki ima na svoji listi zvezo z imena ljudi, ki so se rodili na tisoče kilometrov daleč od Gorice.

Prav energično so posegli v občinske volitve. Prvi uspeh je bil ta, da je vlada odvzela magistratu vodstvo volitev ter vse izročila okrajnemu glavarstvu. Na mestni seji 10. februarja je prišla ta zadeva na dnevni red, in italijanski nacionalisti so se opravevali, da Slovenci in vlada zahtevajo nekaj nemogočega, namreč naj bi imeli imeniki takoj popolni, sklicevali so se, da je vendarie dovolj reklamacijsko postopanje. Protestirali so na notranje ministrstvo in poslanec Usaj je objubil interpelacijo. Kot prajer nerednosti je nacionalistom okrajni glavar Anton Rebek navedel, da je n. pr. od 500 vpisanih volivcev bilo 400 volivcev brez volivne pravice.

Po knjigi Andreja Gabrčka Goriški Slovenci

4 da se zadosti kulturnim, gospodarskim in socialnim potrebam slovenskih sosesčanov in se zajame njihov neoyiran razvoj; a) predvsem moramo dobiti kulturni sedež (Ljudski dom) v Gorici, kjer bo osredotočeno vse kulturno gospodarsko in socialno delovanje Slovencev v Italiji;

b) siromašni dijaki slovenskih srednjih šol v Gorici morajo dobiti svoj djaški dom, ki ga je občina dolžna podpirati;

c) občina naj poskrbi za zadostno število učilnic slovenskim osnovnim šolam;

d) otvori naj se sorazmerno število otroških vrtec za slovenske otroke posebno v mestu.

### ...na katere pa se Goričani ne bodo ujeli

Kaj pa naši ljudje mislijo o tej listi, nam je dovolj jasno, ako se le malo z njimi porazgovorimo. Starejši občan nam je dejal približno takole: «Slovenska demokratska zveza, za je prej hotela imeti De Gasperi in ga sedaj tudi ima. Koliko De Gasperi pomaga, vemo vsi. Ne samo, da vsak dan cene rastejo, da ostajajo plač vedno enake in da se večja število ljudi, ki ne morejo za pošteno delo imeti poštenega zaslužka, tudi nam Slovencev ni De Gasperi dal ničesar. Gospodje okoli «Demokracije» so pozabili, kako so agitrali za De Gasperija 18. aprila, prav za onega De Gasperija, ki se do sedaj ni povrnil večmilijonske škode, ki so jo prizadeli Goričanom 15. septembra ob znamenitih programih. Kako naj verjamemo takim, ki so prej hoteli, da bi volili za one, ki so nas pretepali. Kar pa se tiče njihovih kandidatov, vem dobro, da so med njimi taki, ki ne znajo gospodariti niti doma, kako naj potem ti ljudje vodijo občinsko upravo? Kak drug kandidat lipove večje se je do večraj bal govoriti slovensko, nekateri pa še nima svojega moralnega življenja tako urejenega, da bi bil drugim v zgled. Saj je vedno ista pesem. Prej, ko so se najboljši izmed nas borili v gozdu, so bili ti od strani okupatorja, danes so prav tako proti nam. Nočemo klečeplati.

5 Vsi predeli občine morajo uživati enako gospodarsko pomoč občinske uprave. Posebno skrb mora občina posvetiti okolici, kakor je Stanzrež, Ločnik, Pevma, Oslavje, St. Maver, kjer so se 22 let zanemarjale vse gospodarske naprave, kakor so vodovodi, vodnjaki, ceste, kanalizacija, razsvetljava in ostale javne potrebe občanov.

6 Slovenski zastopniki v mestni občini bodo zahtevali, da se odzamejo potrebni koraki pri vladi v Rimu, da se takoj prične z obnovno v vojni porušenih domov in tako vsaj deloma reši stanovanjska kriza in zaposlijo številni brezposelni.

7 Vsem socialno potrebnim, naj se da vsestranska pomoč ne glede na njihovo narodnost.

8 Zahtevamo načrtno upravljanje z občinskimi dohodki in dotacijami ter odpravo vseh nepotrebnih izdatkov.

9 Pri dodeljevanju obrtnih dovolilnic tako posameznim strankam, kakor tudi gospodarskim ustanovam, mora veljati enakopravnost ne glede na narodnost in politično prepričanje prosilca.

10 Občinsko zastopstvo naj poskrbi, da se čimprej vzpostavijo gospodarski stiki med Gorico in njenim naravnim zaledjem, da se tako vsaj deloma zboljša obupno gospodarsko stanje mesta.

11 Občinsko zastopstvo naj poskrbi pri merodajnih oblasteh, da bodo v najkrajšem času navezani turistični in kulturni stiki z zaledjem.

Slovencev v tem listišču so tako podili, da nikakor ne bodo pripomogli SDZ v njeni volivni borbi. Pisanje predzadnjega «Slovenskega Primorca» je bilo tako strupeno, da so se na njem zgrajali celo sami pristiski tako imenovane «Slovenske Demokratske zveze».

### Posteni ljudje bodo volili kandidate DFS...

Demokratska fronta Slovencev pa se predstavlja na volitvah s solidnim volivnim programom, ki je bil na demokratskem način sestavljen in ki so ga odobrili vsi predstavniki DFS iz mesta in vasi. Program vsebuje točke o enakopravnosti slovenskih občanov. Demokratska fronta Slovencev zahteva namestitve Slovencev v občinski upravi, enakopravnost v dodeljevanju podpor in obrtnih dovolilnic. Važna je tudi točka gospodarsko povezavo Gorice z zaledjem in kulturno in turistične stike s sosednjo Jugoslavijo. Posebno točko tvorijo zahtevane Slovencev po prostorih za njihovo kulturno, socialno in podporno delovanje, katero so doslej oblasti ovirale. Gorica nima dijakega doma za slovenske dijake,

Goričani se ne morejo shajati v lastni dvorani. Vse to pa zahteva Fronta.

Kandidati bodo v občinskem svetu zahtevali, da se nima zastopavljati vasi in da se daje vsem, to kar se daje mestu. Težak denar troši današnja goriška občina za dela, ki niso prepotrebna, dočim zanemarljivo okoličino in v nekaterih predelih celo mesto samo. St. Maver, ki je komaj nekaj korakov oddaljen od mesta, nima ne luči ne vodovoda. Pevma in Oslavje potrebujejo boljše ceste ter vodovod. Podgora je bila 26 let zanemarljena in tako je tudi danes. V tem delavskem predmestju Gorice je napeljan edini vodovod z revnimi štirimi črpalkami, od katerih bolj kaplja nego teče prepotrebna voda. V Stanzrežu ni nič bolje. Tudi tam bi bila potrebna dela, za katere pa se občina ne zanima. Celo v mestu samem so nekateri ulice zelo zanemarljene, tako ulica Vittorio Veneto ter Korn, kjer je čestni tlak popolnoma pokvarjen. Za taka dela občina nima denarja, dočim troši za sprejeme in nepotrebno okrasitve mesta milijone. Zato bo Demokratska

(Nadaljevanje na str. 13)

## KANDIDATI DFS

za občinske volitve v Gorici

- 1) WINKLER ALFRED, pok. Leopolda, učitelj - Gorica
- 2) KUMAR KARLO, pok. Karla, trgovec - Gorica
- 3) SULIGOJ MARTIN, pok. Martina, urar - Gorica
- 4) MAKUC ANTON, pok. Andreja, trgovec - Stanzrež
- 5) PAVLIN BOGOMIL, pok. Ivana, gostilničar - Gorica
- 6) BASTJANC STAN, pok. Slav, pok. Franca, delavec - Podgora
- 7) HROVATIN SIKST, pok. Jožefa, računovodja - Gorica
- 8) MIKLJU KARLO, pok. Jožefa, delavec - Pevma
- 9) PRIMOŽIC FRANC, sin Jožefa, kmet - Oslavje
- 10) RESCIC ANTON, pok. Antona, železničar - Stanzrež
- 11) PAGLAVEC ANDREJ, pok. Andreja, uradnik - Podgora

## Zapiski iz narednostne borbe goriških Slovencev

Narednostni boji so bili v Gorici zelo ostri. Občinsko upravo so imeli v rokah italijanski nacionalisti, ki so se posluževali vseh sredstev, da bi se obdržali na oblasti. Ustanovljali se ni so niti pred potvarjenjem rezultatov ljudskega štetja, kar se je dogajalo tudi v Trstu.

Goriški Slovenci so imeli z ljudskim štetjem leta 1901 zelo slabe izkušnje, zato so se na ljudsko štetje leta 1911 zelo skrbno pripravljali. Kljub hude-mu strankarskemu boju, so v vprašanju ljudskega štetja vsi goriški Slovenci enotno nastopili ter se silno uprli proti zlorabam. Ustanovili so leta 1911 celo nekaj «Narodni odbora», v glavnem iz napredne in novostrojarske stranke. Edino Anton Gregorčič se ni zaradi zveze z delnim glavarjem Fajerjem preveč ogreval za take ostre nastope proti zlorabam in sieparijam Italijanov.

Slovincem je šlo predvsem za pravično štetje v Gorici, kajti vedeli so vprav dobro, da se bližajo v mestu polovici prebivalstva, čeprav so jih leta 1901 našteali le 4754; celo poštini Italijani so cenili, da je v Gorici okoli 11.000 Slovencev. Slovenci so po teh štetjih v Gorici pazljivo zasledovali delovanje popisnih komisarjev, ki so tekali od hiše do hiše. Najraje so prihajali v hiše in rodbine, ko ni bilo slovenskih mož doma, misleč, da z ženskami laže opravijo po svoji volji. Toda Slovence so se izborno držale, ter se niso posebno mnogo prepirale, marveč so si dobro zapomnile ter obveščale «Narodni odbora». Ta je zbral poslanca Fonu ves material za interpelacijo v državnem zboru.

List «Sočas» je začel prinašati uspehe štetja po občinah. Najprej je prinesel podatke za Cerkljanski okraj, kjer niso našli niti enega Italijana ne Nemca. Po končani reviziji magistrata, pri kateri je delalo pet revizorjev, je «Sočas» ugotovila že v članku 5 februarja: «Revizija magistratnih organov je velika sieparija. Leta 1913. se je v pri-čakovanju dveh važnih volitev, in sicer volitev v goriški mestni zastop ter

vamo, da stori svojo dolžnost. Ze pred desetimi leti smo javno povedali v tem listu, da so neštetje popise pole zgorole, nadomestili so jih z novimi, s katerimi so Slovence naredili za Italijane. Naš zaupnik, ki dobro pozna vse spletke, nam je poverljivo zaupal, da je tudi letos nad 1000 pop zgorole. In da so jih nadomestili z novimi falzifikati. Zato mora vlada izvesti revizijo in krivce kaznovati.

Kljub protestom s slovenske strani je vlada šele konec junija razglasila uspeh štetja po narodnosti in tu se je videlo, kako so Slovence v Gorici opeharili, kajti našli so: Slovencev 6653, Italijanov 17.856, Nemcev 2077. «Sočas» je nato objavila velik članek, ki je dožlil vlado, skrivde pri vseh falzifikatih. Pisala je: «Tako razume avstrilska vlada svojo dolžnost v občinski deli, ko vc, kaj vse vre in se kuha tu in onstran meje.

V deželi je zavrelo med slovenskim ljudstvom in povsod so bili shodi z zahtevo: «Revizija ljudskega štetja». V deželnem tržaškem zboru je vladni zastopnik Laszic na slovensko interpelacijo priznal, da so ugotovili velike potvorbe, ki jih bo preiskovala kazenska sodnija. Ako bodo napravili preiskave v Trstu toliko bolj bi bila potrebna v Gorici. Odočen nastop Slovencev je imel svoj uspeh. Iz Tolminka je prišel na goriško glavarstvo komisar dr. Franz Svetek in izvedel re-vizijo. Slovenci so se izborno držali. Revizija je popravila rezultat štetja tako, da je bilo Slovencev 10.790, Italijanov pa samo 14.812.

«Sočas» je nato ugotovila, da niti ta revizija ni mogla dojeti točno vseh potvorb, kajti vseh primerov ni bilo mogoče najti, in je trdila, da bi moralo biti vsaj še 2000 Slovencev več.

nadomestnih volitev v trgovsko-obrtniško zbornico, v Gorici ustanovili «Narodni odbor združenih Slovencev v Gorici».

Za nadomestne volitve v trgovsko-obrtniško zbornico, ki je volila v trgovskem oddelku 4. v obrtnem 8 članov, je ta odbor izdal proglas na volivce, na vlado pa protest zaradi zlorab samo cesarsko kraljeve volivne komisije, predvsem proti samo italijanskim razglasom, italijanskim volivnim imenikom, vsem italijanskim volivnim dokumentom itd. V posebnem proglasu na volivce in narod je odbor naznanil, da se zaradi nezasičenih razbor in nezakonitostih Slovenci teh volitev ne udeležijo. Namesto volitev pa je odbor prijel shode, na katerih so protestirali proti italijanski su-movladi v tej zbornici in proti neza-

konitosti, ki jih je vlada še vedno trpela.

Prav energično so posegli v občinske volitve. Prvi uspeh je bil ta, da je vlada odvzela magistratu vodstvo volitev ter vse izročila okrajnemu glavarstvu. Na mestni seji 10. februarja je prišla ta zadeva na dnevni red, in italijanski nacionalisti so se opravevali, da Slovenci in vlada zahtevajo nekaj nemogočega, namreč naj bi imeli imeniki takoj popolni, sklicevali so se, da je vendarie dovolj reklamacijsko postopanje. Protestirali so na notranje ministrstvo in poslanec Usaj je objubil interpelacijo. Kot prajer nerednosti je nacionalistom okrajni glavar Anton Rebek navedel, da je n. pr. od 500 vpisanih volivcev bilo 400 volivcev brez volivne pravice.

Po knjigi Andreja Gabrčka Goriški Slovenci

## Predvolivne orgije italijanskih šovinističnih strank in njih bratca



gopromov.

Od tedaj se razmere za slovensko manjšino niso spremenile. Kljub mirovni pogodbi in demokratski ustavi nismo Slovenci v Italiji ničesar dobili. Z veliko težavo in borbo smo ohranili na Goriškem le tiste kulturne ustanove, ki smo si jih postavili sami za časa narodnoosvobodilne vojne in neposredno po vojni. Ostali Slovenci, ki predstavljajo večino naše manjšine v Benetih, Sloveniji in Kanalski dolini niso bili deležni niti trohice narodnostnih pravic in so prav tako kot od leta 1866 dalje izpostavljeni raznarodovalni politiki, ki jo vodi današnja demokratska stranka. Na to je bilo potrebno usaj bežno opomniti, da si slovenska manjšina ustvari sliko razmer, v katerih je prisiljena živeti naj-zapadnejša veja slovenskega naroda, ki je po zaslugi angloameriških imperialistov ostala odtrgana od svojega matičnega dela.

(Nadaljevanje na str. 13)









MARIE MAJEROVA

ROMAN

# Najljepši svet

33

Marijino upanje pa je bilo bridko prevarano. Vojne ni bilo konec v treh mesecih, niti v treh letih.

Sprva sta obe Bilanski živeli v neprestanih pretresih strahu, ki jih je prinašal čas.

Okrog njiju se je podiralo vse, kar je bilo tako lepo postavljeno za večne čase. Ni bilo družine, ki bi ne bila vsaj nekoliko prizadeta. Tu je odšel oče, tam poglavar podjetja, drugje nenadomestljivi delavec, skoraj povsod hranitelj družine. V ulici Karoline Svetle sta si dve stari gospodični nakupili konserv za vse svoje prihranke, se zaprli v stanovanje in legli v posteljo s trdnim sklepom, da prespita vojno.

Množica, ki je ostala doma po odhodu vojakov, se je v prvem strmenju zgrinjala na kup, vsi so čutili isto bolečino, se obzirno ogovarjali in si izkazovali tisoč vrljivosti. V ozračju je bilo tiho kakor v bolnišnici. V tem kratkem trenutku, povečanim z mračnim trpljenjem težke dobe, se je pokazala marsikatera lepa lastnost človeškega rodu. Malenkostna sebičnost se je za hip umaknila, predsodki, sovraštvo, ljubosumje so izginili in ljudje so se odlikovali s požrtvovalnostjo in zatajevanjem.

Ali ta svetli trenutek ni bil trajen. Ljudje so zavohali, da je mogoče kovati dobiček iz velike nesreče, zasnovane od posameznikov in zgodovinske nuje, in so začeli izkoriščati tujo bolešč. Nenadno, trenutno brastvo vseh vpricho smrti, ki je izravnilo za kratek čas ljudske razlike, se je skoraj hipoma preobrnilo v nezaupljivo sovraštvo, v oddelitev posameznikov, v sovraštvo, ki ni bilo z ničimer utemeljeno. Boj za življenje je spet dobil davno pretekle oblike, ljudje so se borili za kos kruha, se ubijali za kos cunje. Iz podzemlja razuzdanosti, iz globin sebičnosti so lezli zajedavci, ki so bogateli in se okoriščali iz kalnih voda in si sezidali nad splošno bedo svoj svet, kjer je bilo vsega dovolj in kjer se je obilje razkošno razmetavalo.

Pekleno nestalnost je hromila dejavnost potlačene množice; živelo se je od dneva v dan. Upanje, ki se je prebudilo zjutraj, je zvečer umrlo; misli, prevarane z neprestanimi pogrebi, niso več ničesar verjele.

Prochazka se je vrnil iz vojašnice še za tri dni domov, potem pa je zares odšel, da se Marija niti

ni utegnila posloviti od njega. Četrty dan je poslal dve dopisnici po vojni pošti, nato nista ženski prejeli nobenega poročila teden dni, potem pa je spet sporočil, da je zdrav in se mu dobro godi, po daljšem premoru pa je pisal, da je postal računski podčastnik svojega polka.

Lenka se je polagoma opomogla od svoje telesne slabosti. Marija jo je skrbno negovala in jo prisilila, da se je vpisala v tečaj, ki ga je ustanovilo Prosvetno delavsko društvo. Lenka pa je neprestano vznemirjala zavest, da nič ne dela za splošni blagor, očitala si je, da mirno živi v času, ko na milijone ljudi trpi po nedolžnem.

Marija jo je pregovarjala:

»Saj si sama že dovolj trpela. Zakaj se ti toži po težavah, da ne moreš živeti brez njih?«

V prvi uri tečaja se je srečala na hodniku šolskega poslopja z Borkom. Tudi on je obiskoval na tej šoli nekatera predavanja.

»Še vedno se učite? Pa ste že tako modri!«

Poleg njega je spet našla svojo nekdanjo poglavitost!

Narobe je, učenost, ki jo nabiram, je prav majhna, če jo primerjam s tem, kar oddajam. Neprestani govori na shodih in predavanjih črpajo, a človek nima niti toliko časa, da bi mogel nadomestiti to, kar je oddal, in ne more dohajati pojavov, misli in izsledkov, ki naglo drvi naprej.

Dogovorila sta se, da se bosta počakala, in Borek je spremljal Lenko v Bubenče.

Ko mu je razložila položaj gibanja, kakršnega je zapustila v domači vasi, je vzdihnil:

»Tudi brez mene pojde. Vedite, da ni nihče nenadomestljiv!«

Toda Lenka je navalila nanj z vsemi pritožbami, protesti in ugovori, ki so se v njej nabrali od samega začetka vojne.

Borek ji je nudil dobrodošlo priliko, da je navalila nanj z vsem, kar se je v njej nabralo in dušilo:

»Kako se je moglo zgoditi, da je socializem, ki je združil in dal zavest milijonom delavcev ne glede na narodnost, tako žalostno odpovedal v zgodovinskem trenutku, ko je nastala vojna? Kam se je del Marksov klic: Proletarci vseh dežel, združite se? Zakaj se niso delavci združili, avstrijski s srbskimi, nemški z ruskimi, francoski s pruskimi, da bi v enem samem mogočem nastopu

vrgli proč orožje, ali ga namerili na svoje poganjače?«

Tako vseč ji je bilo, da more zvaliti na Borka vse, kar jo je mučilo od njenega prihoda v Prago, in česar ni mogla potožiti Mariji, niti se zateči k njej. Dobra sestra je imela na ta vprašanja samo en odgovor:

»V tem se ne znajdem, dušica. Ne vem. Hočeš malo čaja? Te ne zebe v tem suknjiču?«

Borek je bil iznenaden. Otepal se je, kakor da se osa vanj zaganja.

»Vprašujete več, kakor sam vem«, je rekel. »Mislim, da bodo odgovore na ta vprašanja iskala še bodoča pokolenja. Lahko vam povem samo to, kar sem sam sebi odgovoril, ko sem si dal ta vprašanja.

»Torej so tudi vas mučila?«

»Nisva bila sama, tovarišica.«

Lenka je spet bruhala:

»Ne morem si pomagati, recite mi, če treba, da sem krivoverka, a dozdevalo se mi je, da so bili ves ta socializem, vsa upanja v socialno revolucijo, vsi načrti za boljšo človeško družbo le izmišljotine in samoprevare, ki niso nikoli imele korenin v resničnem življenju. Da so bile zgolj igrače, ki si jih je izmislil nekakšen genij, da bi potolažil in zaposlil velike otroke, delavce in druge izkoriščane ljudi. Štirideset let so se igrali z njimi in jih tolažili, štirideset let so se zadovoljevali z izmišljotinami o lepšem življenju, da bi mogli v resničnosti prenašati najbednejše življenje. Štirideset let so čakali na priložnost za socialno revolucijo in na zgodovinski trenutek njenega rojstva, ko pa se je prilika ponudila, so naglo spoznali, da so bile njihove sanje zgolj igrače. In so zavrgli igrače ter se oprijeli resničnosti, ki pomeni puško in bodalo, poslušnost in podrejenost. Zakaj, ko bi bili zares prepričani, ne bi mogli tako delati?«

Borek je pritrjeval:

»To smo si vsi dejali. Toda velikanske družbene izpremembe se ne razvijajo kakor v gledališču. Razvijajo se po zakonih borbe in to veste, da se včasih dozdeva za hip, da je zmagovalec premagan.

(Nadaljevanje prihodnjic)

## Posledice angloameriške uprave na Goriškem

Nadaljevanje s 8.-9. strani

Slovensko ljudstvo kot celota se ni izneverilo svojim tradicijam in idealom padlih junakov, temveč pogumno koraka v borbi naprej za svoje pravice, za katere je bilo opeharjeno po zaslugi Angloameriškega človeka in s te poti ga ne morejo spraviti niti vse manipulacije z lipovo vejico niti ustraševanje šovinističnih krogov. Naše ljudstvo se dobro zaveda, da je lipova vejica, katere se poslužujejo sovražniki, le del krinke, izza katere se skrivajo načrti ameriških monopolistov, da bi strli državne ljudske demokracije, da bi oslabil in mučili demokratična gibanja in

se polastili oblasti po vsem svetu. S takimi perspektivami gre v borbo demokratična fronta Slovencev na občinske volitve za goriški mestni svet. Čeprav so te volitve krajnjega, administrativnega značaja, jim vendar vse stranke pripisujejo celo mednarodni politični značaj, ker je Gorica kot narodnostno mešano mesto ob meji dveh svetov, iz katere di hoteli sovražniki delovnega ljudstva ustvariti odskočno desko za napad proti vzhodu. Prav zaradi tega je bilo nujno potrebno, da tudi »Slovenski Primorec« in »Demokracija« postavita svojo listo z lipovo vejico, da bi vsaj svetovna javnost poznala kako so Slovenci na Goriškem nasprotni ljudski demokraciji in seveda pred vsem novi Jugoslaviji, kjer je ta demokracija na oblasti. Na kak uspeh ne morejo računati, niti ne

računajo, njihov namen je le, da razbijajo narodno enotnost slovenske manjšine, ki je ostala neomajno zvesta tradicijam narodnoosvobodilne borbe in hoče biti navezana s svojim matičnim narodom v LR Sloveniji.

Slovenski volivci poznajo svojo dolžnost. Na množičnih sestankih so si demokratično izvolili svoje kandidate, same prekaljene, resne in zavedne ljudi, ki so skupno s svojim ljudtvom preživljali najtežje trenutku ostali zvesti do kraja in so prav tako danes v prvih borbenih vrstah za narodnostne in socialne pravice.

Ti bodo prvič v naši zgodovini predstavljali slovenskega delovnega človeka v goriški mestni občini. To bo velik uspeh goriških Slovencev in njihove useljske organizacije, Demokratične fronte Slovencev, ki tako vstrajno brani demokratična načela kljub vsem viharjem in napadom. Slovenski človek noče biti več rob, temveč hoče sam odločati o svoji usodi, kar bodo občani Gorice in okolice dokazali 31. oktobra, ko bodo strnjeno glasovali za kandidate DFS.

RUDE

## Slovenski Goričan noče biti več rob

Nadaljevanje s 8.-9. strani

fronta Slovencev po svojih kandidatih zahtevala, da se nepotrebni stroški odstranijo in da se prične z deli za obnovo v vojni porušeni hiši, ker le tako se bo zmanjšalo že itak visoko število brezposelnih.

### ...ki ima jasen in borben program

Program Demokratične fronte Slovencev so z zadovoljstvom sprejeli vsi slovenski občani. O kandidatih smo že govorili; predlagani so bili na demokratičen način in so med njimi ljudje vseh slojev, ki uživajo popolno zaupanje ljudstva.

Naj le italijanske stranke in njihovi agitatorji pihajo na ogenj sovraštva in mržnje do Slovencev, naj le namenoma pozabljajo, da tudi v Gorici prebivajo Slovenci, naše ljudstvo se ne plaši tega njihovega onemoglega lajanja. Vsi Slovenci dobro poznajo te ljudi, ki

so do včeraj živeli od tega, kar jim je Slovenec prinesel v trgovino ali v urad. Naj si le tudi gospodje okoli »Demokracije« oblečejo nov zelen lipov plašč, ki jim skriva ščit s krilcem, s katerim bi hoteli zapeljati slovensko prebivalstvo, nihče jim ne bo verjel, razen nekaj zakrknjenec, ki so okoli njih. Slovenci se ne bodo dali ugnati, ne bo jih potrla sovraštvo šovinističnih krogov in niti jih ne bo zavedlo hlinjeno prijateljstvo Slovenske demokratske zveze. Stopili bodo odločno na volišče in volili kandidate Demokratične fronte Slovencev, ker le tako si bodo priborili tiste pravice, ki jim pripadajo in ki jim jih danes krati gospoda.

C. M. Milčič

\* 30 KM DOLGO ŽELEZNICO so zgradili v 47 dneh. Ta železnica bo imela velik pomen pri preskrbi Beograda. Gradilo jo je 4500 mladincev v 24 mladinskih brigadah in 4 sindikalne brigade. Zgradili so jo 5 dni pred rokom. Skupno je bilo opravljenih 1.160.000 delovnih ur.







## Trst, volitve in Angloamerikanci ali kopija Ribenčanovega patenta



## PEPA PIŠE JUCI

Draga Juca!

Preden v Trstu guvernerja sploh smo na vidik dobili, že v Marshallov plan nas vključilo kar za sto let so vključili.

Ta oblast, ki zdaj ukazuje, svoje stolčke zvesto varje, za mednarodne pogodbe pa ji vse premalo mar je.

In zato tako se dela kakor oblastnikom prija, Trst pa vsak dan vse bolj zgloda kot zapadna kolonija.

Prav, če vlada Jugoslavije radi tega protestira, in na Varnostni svet note v tem pogledu adresira.

Na pariški konferenci Beograd je šel z zapadom, skupno bilo je stališče med Moskvo in Beogradom.

To so dejstva, ki pa nihče jih spregledati ne more; nič o tem ne ve pisati le en list: «Lavoratore».

Tudi to najbrž izpustil v svojih člankih bo Vidali, da pogodbo sklepate v Moskvo so titini se odpeljali.

Pač pa v člankih bo zasledil vsak dan šestkrat ljubi bralec, da je vsak, ki Tita ljubi lump, trockist in izdajalec.

Razen z umazanijo ukvarja pa ta list se že z lepoto. «Svojo miss si bomo izbrali» je Lavoratorjev motto.

Pri tej stvari pa ni važno kak karakter kdo poseda, glavno je, da izbranke lice tipa «Hollywood» izgleda.

Kakšno zvezo takšne tekme z borbo delavstva imajo, to menda nikjer na svetu ti povedati ne znajo.

«Miss Italijo» že imamo, zdaj dobimo že «Miss Dela», upajmo, da prva in druga bo Amerikanca ujela.

Ta čez morje ju bo peljal, tja, kjer vse najboljše raste,

tam «Miss Dela» pozabila bo iz kakšne je izšla kaste.

A Lavoratore moral spet bo težko borbo biti, če v prihodnjem letu hotel novo miss si bo dobiti.

Medve, Juca, pa ne bova v takšno borbo se podali, a karakterjev si tudi me ne bova zamenjali!

Te pozdravlja  
Tvoja Pepa

### Vest iz Berlina

Vest o povišanju delavskih mezd v sovjetskem sektorju Berlina je naletela s strani delavstva na splošno odobravanje. Da bi zapadnjaki v svoji coni ne zaostajali, so nemudoma sklicali sestanek, na katerem so se zedinili za korekturo delavskih mezd tudi na svojem področju.

Izdali so odredbo, s katero se delavstvu zmanjšuje mezda za isto vsoto kot se je v sovjetskem sektorju zvišala. Bajce pa ta zapadni ukrep pri delavstvu ni naletel na odobravanje.

### Dogovori s ceste

A: Bajce imajo grški monarhofašisti precej ljudi za seboj.

B: Verjamem. Namreč takrat, ka, dar jih podijo Markosovi partizani.

### Navada - železna srajca

S pariške konferenci se je vrnil domov delegat neke zapadu položene države. Zena ga vpraša: «V Parizu si bil, v mestu pregrehe, ali si me kaj varal?»

In delegat je dejal: «Da».

Zena je bruhnila v jok. «Zakaj jokaš?» jo je vprašal mož. «Saj si vendar priznal, da si me varal, je ihtela žena. «Jaz, da sem ti priznal kaj takega, se je delegat čudil, «kako neki?»

«Prvotno sem te vprašala, če si me varal in si rekel «da», mu je zabrusila žena.

Tedaj pa se je delegat prijel za glavo, «Ah, ti nesrečna besedica «da»! Veš, ljuba ženska, tolikokrat sem moral za časa konferenci reči: «da», da je sploh več ne vem, kdaj mi zdrkne z jezika».

### Znašel se je

Po hudem deževju je ostala sredi pločnika za pešce ob cesti velika luža. Po pločniku sta vsak s svoje strani prihajala dva moška. Prišla sta do luže. Ob luži je bil le ozek suh prehod. Eden od njih bi moral stopiti v lužo, da bi lahko drugi po suhem nadaljeval pot. Stala sta in se gledala in čakala, kdo bo vpludno zagazil v mokroto. Končno se eden osorno: «Jaz se bedaku nikoli ne umaknem!» Tedaj pa se drugi hitro postavi v lužo in prvemu odpre suho pot, rekoč: «Oh, jaz se pa bedaku vedno umaknem s poti.

## Med vrstami

Grazianjev proces. V Rimu je proces proti bivšemu Mussolinijevemu generalu Grazianiju. Računajo, da bo trajal nad mesec dni. Nič čudnega. Saj so si sodniki vzeli celih šest dni časa, da so poslušali generalov zagovor. Med drugim je povedal tole mično zgodbo: Ko je bil Hitler na obisku v Italiji, so mu hoteli pokazati svojo vojaško moč. (Mussolini je tedaj spuščal fanfaro o osmih milijonih bajonetov!). Ker ni bilo orožja, so na paradah v Rimu in Turinu Hitlerju kazali - lesene topove.

Med vrstami: Če bi imel sodni dvor več čuta za stvarnost in odgovornost do ljudstva nego za teatralnost, bi spričo tega edinega priznanja zaključil razpravo ter dal ustreliti generala, ki je vedel za tako zločinsko potvorbo, a kljub temu leta in leta govil cvet ljudstva v klavnico. Bolj zanimivo bo čitanje med vrstami, ko bo proglašena sodba in bomo brali, da je Graziani oproščen ali da se je zmazal z malenkostno kaznijo. Vesele topovske salve bodo tedaj poka-te po Italiji. Topove za to bo seveda posodil stric iz Amerike, ker leseni topovi ne streljajo. Niti v Italiji ne.

Tržaški škof Santin je v nedeljo dne 24. t.m. blagoslovil avtomobile tržaškega ozemlja, zbrane na Glavnem trgu.

Med vrstami: Popolnoma v redu. Pešci pa bodo blagoslovljeni, ko bodo povoženi.

Tudi rekord. Med predpisi za vse-litev v Argentino je tudi ta, da morajo imeti vsi vseljenci zdrave zobe. V začetku oktobra se je imelo vkrcati mnogo izseljencev v Genovi, a so v zadnjem hipu ugotovili, da imajo premnogi nezdrave zobe. Brzojavili so takoj na Urad za begunce v Genovo. Ta je uvidel, da bi množično zdravljenje trajalo preveč časa in je kratkoma začel izdirati bolno zobovje. V dveh dneh je 703 izseljencem izdrl skupno 1.300 zob. Parnik je lahko pravočasno odplul.

Atletski zobozdravnik si je moral privoščiti nekoliko dni počitka.

Med vrstami: Čast impozantnemu rekordu zdravnik-korenjaka! In čast tudi njegovi uvidevnosti! Čemu bo sužnjem zobovje? V Argentini ga ne bodo potrebovali.

Racionalno gospodarstvo. Francoski rudarji stavkajo, ker jim nočejo dovoliti zahtevanega mezdnege poviška. Vlada se je odločila, da bo stavka zatrla z vsemi sredstvi. In je mobilizirala vojaško silo. V trenutku, ko to pišemo, že pokopavajo rudarje, ki so padli v boju za svoje pravice.

Izračunano je, da znašajo stroški za mobilizacijo, prevoze orožnikov in drugih varnostnih organov, bencin za tanke, oklopne vozove in druge avtomobile, dnevnice vpoklicanim generalom in ostalim častnikom več nego 70-krat toliko na dan, kolikor bi zadostovalo, da se ugodno zahtevam rudarjev. Ker traja stavka že deset dni, bi se torej s stroški za vojaštvo lahko krile zahteve rudarjev za cel dve leti. Da ne govorimo o izgubi na produkciji in človeških življenjih.

Med vrstami: Ta račun ne «štima» popolnoma, ker v njemu manjka ena važna postojanka: Strah pred naprednim ljudstvom.

### Poje kakor slavček

Tržaška trgovina z Brazilijo je nekdanj bujno cvetela. Velike brazilске luke kakor Rio de Janeiro, S. Paulo, Bahija, Pernambuco, Santos in druge so teden za tednom pošiljale polno natovorjene ladje s kavo in drugim kolonialnim blagom, ki se je potem iz Trsta razdeljevalo po vsej srednji Evropi daleč tja do Sudetov in onstran Karpatov.

Mnogi in mnogi Tržičani se še spominjajo tedanjih mastnih časov. Nekateri pa tudi ne. Na primer tržaški «župan» Miani. Nedavno ga je zaprosil nek brazilski novinar za pogovor, ki je bil seveda milostno dovoljen. Človek bi mislil, da se bo župan spričo današnje tržaške mizerije spomnil na nekdanjo živahno trgovino in izrazil vsaj željo, da bi se stari trgovski stiki obnovili. Kje pa! Trst ima danes druge potrebe. Gospod župan ni imel drugega povedati kakor to, da se prav lepó zahvaljuje Braziliji za podporo, ki jo je izkazala pri razpravah za priključitev Trsta k Italiji.

Ne jezite se, tisoči brezposelnih! Je pač tako. Kako je že dejal naš Prešeren? «Pusti peti mojga slavca, kakor sem mu grlo ustvaril!» Kaj more naš «župan» za to, če je pa tako ustvarjen?! Bodimo rajne hvaležni naši burni in skrbni upravi, da nam je imenovala župana, ki zna tako lepó gostolieti o ljubezni. Kakor slavček!

### Glavna skrb

V znani tržaški gostilni je prišlo med dvema Hrvatoma do hudega prerekanja zaradi neke kupčije. Prerekanje se je kmalu spremenilo v pretep in prestrašeni gostilničar je stekel na ulico, da pokliče policijo. Stražnik, ki je služboval v bližini, se je takoj odzval pozivu in ko je vstopil v gostilno, je bil pretep ravno na višku. Jovo je primazal Simetu krepko zaušnico in zaklical:

— Daj mi natrag moj novac, va, ralića lopovska!

Sime nebodilen je odgovoril:

— Evo ti novac, hajduče bezo-brazni!

Pri tem je zavihtel nož in ga zasadi Jovoto globoko v prsa. Tedaj je stražnik priskočil kakor ris in zavpil:

— Parlate italiano!

## DOGODIVŠČINE GOSPODA VILITORIJA

